

8. *Lapsana* L. – kapustka *)

Lapsana LINNAEUS Sp. Pl. 811, 1753.

Lit.: DIHORU G. et DIHORU A. (1971): Completari la taxonomia generilo *Carpinus* si *Lapsana*. Stud. și Cerc. Biol. 23:221–229. – BOSC G. et DESCHATRES R. (1980): Le *Lapsana communis* L. subsp. *intermedia* (Bieb.) Hayek (= *L. intermedia* Bieb.) en France. Monde Pl. 75 (401):5–6. – SELL P. D. (1981): *Lapsana intermedia* Bieb. or *Lapsana communis* L. subsp. *intermedia* (Bieb.) Hayek? Watsonia 13:299–302.

Jednoleté byliny. Lodyhy přímé, v hor. části větvené, lysé nebo roztr. chlupaté, listnaté. Listy řapíkaté, celistvé až lyrovitě peřenodílné. Úbory malé, málokvěté, dl. stopkaté, v řídkých latách, v průměru 8–15 mm velké; zákrov dvouřadý, vnější zákrovní listeny krátké, nečetné, vnitřní čárkovitě podlouhlé až kopinaté; lůžko úboru lysé, bez plevek. Květy jazykovité, oboupohlavné, žluté. Nažky nevýrazně 3boké, lysé, bez chmýru. – Asi 9 druhů na s. polokouli, převážně v temperátním pásu. – Entomogam.

1. *Lapsana communis* L. – kapustka obecná Tab. 88/1

Lapsana communis LINNAEUS Sp. Pl. 811, 1753.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1284. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3757. – Fl. Rom. Exs., no 1582, 1583.

Jednoleté byliny s krátkým větveným kořenem. Lodyha přímá, (10–)30–80(–120) cm dl., lysá nebo roztr. chlupatá, v hor. části větvená, listnatá. Dolní lodyžní listy dl. řapíkaté, řapík 2–3 (–5) cm dl., čepel zpravidla (5–)10–15 cm dl., 1–7 cm šir., celistvá až lyrovitě peřenodílná, stf. listy krátce řapíkaté, hor. listy menší, celistvé, ± přisedlé, vejčité kopinaté. Úbory drobné, dl. stopkaté, uspořádané v řídkých latách; zákrov dvouřadý, ± válcovitý, vnější zákrovní listeny ca 1 mm dl., vnitřní 7–8 mm dl., čárkovitě podlouhlé, zašpičatělé, na bázi kýlnaté. Květy jazykovité, v počtu 8–15 (v úboru), s ligulou o málo delší než zákrov, na vrcholu 5zubou, světle žlutou. Nažky nevýrazně 3boké, 2,5–8,0 mm dl., rýhované, okrajové delší než středové, na vrcholu s prstencovitým valem. V–IX. Tf.

2n = 14 (ČR: 32. Křivokl.), 16 (extra fines)

Variabilita: Podle barvy a velikosti lodyh a podle velikosti úborů se v jv. Evropě, zejména na Balkánském polo-

ostrově, rozlišuje několik poddruhů, jejichž taxonomická hodnota je však sporná. Populace rostoucí na našem území lze přiřadit k nominátnímu poddruhu subsp. *communis*. Populace v ČR jsou málo proměnlivé; vzácně se vyskytující žláznatě chlupaté rostliny jsou označovány jako f. *hirsuta* PETERM.

Ekologie a cenologie: Akátiny, světlé listnaté a smíšené lesy (roste i ve smrkových monokulturách), paseky, častá v trávnicích a křovinách parků, zahrady, hřbitovy, nádraží, smetiště a další antropicky ovlivňovaná stanoviště (plevel v polních kulturách). Nejčastěji na vlhkých až vysychavých, živinami bohatých, humózních půdách různého zrnitostního složení s bazickou až mírně kyselou reakcí; chová se jako světlomilný a polostínomilný druh. Diagnostický druh svazu *Galio-Alliarion*, též ve společenstvech svazů *Aegopodion* a *Arction lappae* a řádů *Quercetalia pubescenti-petraeae* a *Atriplici-Chenopodietalia albi*.

Rozšíření v ČR: Velmi hojně a rovnoměrně rozšířený druh po celém území od nížiny do supramontánního stupně (max.: Krkonoše, Černá hora, ca 1290 m).

Celkové rozšíření: Evropa s výjimkou Islandu, Kréty, Faerských ostrovů a Špicberků. – Mapy: HULTÉN FA 1968:941; HULTÉN NE 1986:959; MEUSEL et al. 1992:544.

9. *Crepis* L. – škarda **)

Crepis LINNAEUS Sp. Pl. 805, 1753. – Syn.: *Barkhausia* MOENCH Meth. Pl. 537, 1794. – *Intybellia* CASS. Bull. Soc. Philomat. Paris 1821:124, 1821. – *Intybus* FRIES Novit. Fl. Suec., ed. 2, 247, 1828, nom. illeg., non ZINN 1757. – *Soyeria* MONNIER Essai Monogr. Hierac. 75, 1829. – *Limonoseris* PETERM. Fl. Lips. Excurs. 589, 1839. – *Aracium* DULAC Fl. Hautes-Pyrénées 483, 1867, nom. illeg., non MONNIER 1829.

Lit.: DOMIN K. (1904): Dritter Beitrag zur Kenntnis der Phanerogamenflora von Böhmen. S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag. cl. math.-natur., 1904/18:1–81, et tab. in p. poster. – BABCOCK E. B. et CAMERON D. R. (1934): Chromosomes and phylogeny in *Crepis*. II. The relationships of one hundred eight species. Univ. Calif. Publ. Bot. 6:287–324. – BABCOCK E. B. (1938): *Crepis foetida* and four closely related species. J. Bot., London, 76:202–211. – BABCOCK E. B. et CAVE M. S. (1938): A study of intra- and interspecific relations of *Crepis foetida* L. Z. Indukt. Abstammungs- u. Vererbungs. 75:124–160. – BABCOCK E. B. (1947): The genus *Crepis*. Part I. The taxonomy, phylogeny, distribution and evolution of *Crepis*. Part II.

*) Zpracoval B. Křisa

**) Zpracovali Z. Kaplan a J. Kirschner

Systematic treatment. Univ. Calif. Publ. Bot. 21:1–197, 22:199–1030. – MARSHALL J. B. (1962, 1964): Notes on British *Crepis*. 1. Introduction and key. 2. Variants of *Crepis capillaris* (L.) Wallr. Proc. Bot. Soc. Brit. Isles 4:398–403, 5:325–333. – GROB R. (1966): Zytotaxonomische Untersuchungen an *Crepis capillaris* und *Crepis nicaeensis* und ihren F₂-Bastarden. Ber. Schweiz. Bot. Ges. 76:306–351. – DVORAK F. et DADAKOVA B. (1977): Karyotypes of some species of the genus *Crepis* L. Biológia, Bratislava, ser. A, 32:747–757. – NAJDA H. G. et al. (1982): The biology of Canadian weeds: 54. *Crepis tectorum* L. Canad. J. Pl. Sci. 62:473–481. – NAVAŠIN M. S. (1985): Problemy kariologii i citogenetiky v issledovanijach na vidach roda *Crepis*. Moskva. – ANDERSSON S. (1989): The evolution of self-fertility in *Crepis tectorum* (Asteraceae). Pl. Syst. Evol. 168:227–236. – ANDERSSON S. (1990): A phenetic study of *Crepis tectorum* in Fennoscandia and Estonia. Nordic J. Bot. 9:589–600. – HALLIDAY G. (1990): *Crepis praemorsa* (L.) Tausch, new to western Europe. Watsonia 18:85–87. – ANDERSSON S. (1991): Geographical variation and genetic analysis of leaf shape in *Crepis tectorum* (Asteraceae). Pl. Syst. Evol. 178:247–258. – MARCENO C. et al. (1991): A contribution to the *Crepis vesicaria* studies. Bot. Chron., Patras, 10:749–760. – ANDERSSON S. (1993): Morphometric differentiation, patterns of interfertility, and the genetic basis of character evolution in *Crepis tectorum* (Asteraceae). Pl. Syst. Evol. 184:27–40. – ANDERSSON S. et SHAW R. G. (1994): Phenotypic plasticity in *Crepis tectorum* (Asteraceae) – genetic correlations across light regimes. Heredity 72:113–125. – ANDERSSON S. (1995): Differences in the genetic basis of leaf dissection between two populations of *Crepis tectorum* (Asteraceae). Heredity 75:62–69. – ANDERSSON S. (1996): Flower-fruit size allometry at three taxonomic levels in *Crepis* (Asteraceae). Biol. J. Linn. Soc. 58:401–407. – TURISOVA I. (1997): *Crepis sibirica* na Slovensku. Preslia 69:115–119. – ANDERSSON S. (1999): Quantitative genetics of leaf morphology in *Crepis tectorum* ssp. *pumila* (Asteraceae). J. Heredity 90:556–561. – DIMITROVA D. et al. (1999): Karyotype constancy and genome size variation in Bulgarian *Crepis foetida* s. l. (Asteraceae). Pl. Syst. Evol. 217:245–257. – SENNIKOV A. N. (1999): Race-formation in the *Crepis tectorum* group. Komarovia 1:79–84. – DIMITROVA D. et GREILHUBER J. (2000): Karyotype and DNA-content evolution in ten species of *Crepis* (Asteraceae) distributed in Bulgaria. Bot. J. Linn. Soc. 132:281–297.

Jednoleté až vytrvalé byliny se svislými, větvenými hlavními kořeny, nebo s šikmými až krátce plazivými oddenky, s mléčnicemi v podzemních nebo i nadzemních orgánech. Lodyhy jednotlivé nebo lodyh více, přímé nebo vystoupavé, jednoduché nebo větvené, lysé nebo chlupaté, někdy stopkaté žláznaté. Přizemní listy v růžici, za květu často již z větší části nebo všechny odumřelé; lodyžní listy střídavé, jednoduché, čárkovité až vejčité, celistvé až peřenosečné, tupé až dl. zašpičatělé, celokrajné nebo zubaté, řapíkaté nebo přisedlé, na bázi klínovité nebo až střelovité, lysé až hustě chlupaté, ojedinele rostliny bez lodyžních listů. Úbory malé až středně velké, jednotlivé na konci větví nebo uspořádané v chudě až bohatě větvených latovitých květenstvích; zákrov dvouřadý nebo víceřadý, válcovitě zvonkovitý, válcovitý až vejcovitě baňkovitý, zákrovní listeny čárkovité až kopinaté, celokrajné, lysé nebo chlupaté či žláznatě chlupaté, u víceřadého zákrovu střechovitě uspořádané, vnější někdy výrazně kratší než vnitřní (a pak některými autory označované jako „listeny zákrovečku“); lůžko úboru jamkaté, lysé nebo na okrajích jamek brvité, bez plevek. Všechny květy oboupohlavné, s kalichem přeměněným v četné štětinky, s korunou jazykovitou, bledě až sytě žlutou, s ligulou někdy na vnější straně červeně proužkovanou, na vrcholu 5zubou. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, oblé, ca 10–20žebře, kratičce osténkaté, hrbolkaté až hladké, na vrcholu zúžené až dl. zobánkaté, s jednořadým nebo víceřadým, sněhobílým nebo špinavě žlutobílým až hnědým chmýrem, s paprsky jednoduchými, drsnými, s krátkými a pravidelně uspořádanými štětinkami. – Asi 200 druhů rozšířených v Asii, Evropě, Africe a Severní Americe. Centrum diverzity leží ve stř. Asii. – Autogam. Alogam., v j. Asii a Severní Americe také Apomix.

Poznámka: *) V rostlinách rodu *Crepis* byly identifikovány hydroxyderiváty nenasycené mastné kyseliny oktadienové a jejich laktony, ale také deriváty s oxidovanými dvojnými vazbami (především epoxy- a peroxyderiváty). Další skupinou látek, typických nejen pro tento rod, ale i pro mnohé další rody čeledi *Asteraceae* jsou seskviterpenické laktony, především guajanolidového typu doprovázené také méně častými eudesmanolidy a ojedinele i germakranolidy. V rostlinách rodu *Crepis* jsou nejvíce zastoupeny ve formě glykosidů.

- 1a Květonosné lodyhy bezlisté, listy jen v přizemní růžici, celistvé; úbory v bohaté, ale úzké, vejcovitě válcovité latě 7. *C. praemorsa*
- b Květonosné lodyhy olistěné, listy celistvé nebo častěji až peřenosečné; úbory v řídkých, ± rozkladitých vrcholičnatých květenstvích 2
- 2a Alespoň vnitřní nažky zúžené ve zřetelný, více než 1,5 mm dl. zobánek, zděli alespoň 1/2 fertiliční části nažky 3

*) Zpracoval J. Harmatha

Tab. 88: 1 *Lapsana communis*, 1a – dolní list. – 2 *Crepis sibirica*, 2a – střední list, 2b – nažka. – 3 *C. paludosa*, 3a – báze lodyhy s přizemním listem a kořeny, 3b – střední část lodyhy s listy, 3c – úbor, 3d – vnitřní zákrovní listen, 3e – nažka.

- b Všechny nažky bez zobánku, pouze v hor. části zúžené, zúžená část do 0,5 mm dl., zděli nanejvýš 1/2 fertilní části nažky 6
- 3a Úbory před rozkvětem zpravidla nicí; rostliny zvl. po rozemnutí nepříjemně páchnoucí **9. *C. foetida***
- b Úbory před rozkvětem přímé; rostliny bez nepříjemného zápachu 4
- 4a Rostliny s (1)2–5(–9) úbory, vytrvalé; zákrov 13–20 mm dl., 10–18 mm šir.; čnělky a blizny i za sucha žluté. Rostliny horské **4. *C. conyzifolia***
- b Rostliny zpravidla s více než 10 úbory, zřídka s menším počtem úborů, ale pak rostliny útlé, jednoleté; zákrov 8–12 mm dl., 3–10 mm šir.; čnělky a blizny zelené až zelenohnědé, za sucha černé. Rostliny nižších poloh 5
- 5a Zákrov bledě žlutými štětinami odstále chlupatý; lůžko úboru lysé; chmýr nažek za plodu jen o málo přesahuje zákrov; vnější zákrovní listeny odstálé, bez blanitého okraje nebo s okrajem slabě blanitým; liguly světle citronově žluté; nažky 3,5–5,5 mm dl. **13. *C. setosa***
- b Zákrov lysý nebo řídce měkce černě chlupatý (popř. též kratičce bělavě pavučinatý); lůžko úboru na okrajích jamek brvité; chmýr nažek za plodu 2× delší než zákrov; vnější zákrovní listeny alespoň zpočátku přitisklé, šir. blanité na okraji; liguly sytě žluté, naspodu červeně proužkované; nažky (5–)6–9 mm dl. **12. *C. vesicaria***
- 6a Chmýr nažek špinavě bílý až špinavě žlutobílý, křehký, rozpadavý 7
- b Chmýr nažek čistě bílý, ohebný, nerozpadavý 8
- 7a Lodyha bělavými chlupy pyřitá a tmavě štětinatě chlupatá; nažky 7–11 mm dl., s 20 žebry; čnělky a blizny i za sucha žluté **1. *C. sibirica***
- b Lodyha lysá; nažky 4,5–5,5 mm dl., s 10 žebry; čnělky a blizny tmavě zelené, za sucha černé **2. *C. paludosa***
- 8a Zákrovní listeny zvl. na bázi a při okrajích kratičce běloplstnaté, s chlupy jemnými, přitisklými, nanejvýš 0,5 mm dl., bez žláznatých chlupů; listy tuhé **6. *C. pannonica***
- b Zákrovní listeny řídce pyřité až hustě chlupaté, alespoň na stř. žilce s chlupy štětinatými, odstálými, více než 0,5 mm dl., a s alespoň vtroušenými žláznatými chlupy; listy ± měkké 9
- 9a Rostliny vytrvalé, s tmavým tlustým oddenkem 10
- b Rostliny jednoleté až dvouleté, se světlým větvenovitým kořenem 11
- 10a Listy přízemní růžice a dol. lodyžní listy zubaté až peřenoklané, stř. lodyžní listy střelovitou bází objímavé; zákrov 13–20 mm dl., 10–18 mm šir.; čnělky a blizny i za sucha žluté; nažky 7,5–9,5 mm dl. **4. *C. conyzifolia***
- b Listy přízemní růžice a dol. lodyžní listy celokrajné nebo jen mělce oddáleně zubaté, stř. lodyžní listy zaokrouhlenou nebo mělce srdčitou bází přisedlé; zákrov 7–12 mm dl., 4–7 mm šir.; čnělky a blizny zelené, za sucha černé; nažky 3,5–4,5 mm dl. **3. *C. mollis***
- 11a Čnělky a blizny hnědozelené až zelenavě šedé, za sucha černé; rostliny šedozelené; stř. a hor. lodyžní listy na okraji podvinuté, čárkovité, celokrajné nebo při bázi oddáleně peřenoklané **8. *C. tectorum***
- b Čnělky a blizny žluté nebo hnědé; rostliny svěže zelené; lodyžní listy na okraji ploché, peřenoklané až peřenodílné, pouze nejhořejší celistvé 12
- 12a Zákrovy 5–8 mm dl., po odkvětu často vejcovitě baňkovité; vnější zákrovní listeny ± přitisklé; úbory 10–13 mm v průměru; zralé nažky 1,4–2,5 mm dl. **11. *C. capillaris***
- b Zákrovy 7–12 mm dl., po odkvětu válcovitě až válcovitě zvonkovité; vnější zákrovní listeny odstálé, vz. volně přitisklé; úbory (15–)20–35 mm v průměru; zralé nažky 2,5–7,5 mm dl. ... 13
- 13a Vnitřní strana vnitřních zákrovních listenů nezřetelně přitiskle chlupatá (silná lupa!); listy svrchu nejčastěji ± lysé, naspodu roztr. krátce chlupaté, vz. oboustranně hustě chlupaté, horní uřatou nebo zúženou šir. hrálou bází přisedlé; čnělky a blizny žluté; úbory v plném rozkvětu většinou 25–35 mm v průměru; zralé nažky 4,0–6,5 mm dl., zpravidla s 13–18 žebry **5. *C. biennis***
- b Vnitřní strana vnitřních zákrovních listenů lysá; alespoň dol. listy oboustranně chlupaté až srstnaté, horní ± střelovitými oušky poloobjímavé; čnělky a blizny šedohnědé; úbory 20–25 mm v průměru; zralé nažky 2,5–3,8 mm dl., s 10 žebry **10. *C. nicaeensis***

1. Sect. *Hapalostephium* (D. DON) FROELICH

Vytrvalé byliny s oddenky. Lodyhy poměrně tlusté, květenství spíše chudě větvená. Přízemní a dol. lodyžní listy velké, řapíkaté, střední a hor. listy směrem k vrcholu lodyhy postupně se zmenšující. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý až víceřadý; lůžko úboru lysé nebo na okrajích jamek krátce brvitě. Čnělky a blizny žluté nebo tmavě zelené a za sucha ± černé. Nažky bez zobánku, chmýr jednořadý, křehký, rozpadavý.

1. *Crepis sibirica* L. – škarda sibiřská Tab. 88/2

Crepis sibirica LINNAEUS Sp. Pl. 807, 1753. – Syn.: *Soyeria sibirica* (L.) MONNIER ESS. Monogr. Hieracium 76, 1829.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 985. – Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 399. – SCHULTZ Herb. Norm., no 2018.

Vytrvalé, ca 40–150 cm vys. byliny s tlustým hnědávým plazivým oddenkem. Lodyha přímá, obvykle 3–7 mm v průměru, zvl. v dol. části výrazně rýhovaná; lodyha i větve květenství roztr. až hustě pýřité volně přitisklými pokroucenými bělavými chlupy (pod úbory až plstnaté) a roztr. až hustě štětinaté odstálými tmavými nežláznatými tuhými chlupy. Listy pouze lodyžní, celistvé, sytě zelené, na líci ± lysé, na rubu na žilkách s roztr. štětinovitými chlupy, dolní s křídlatým zubatým řapíkem až ca 15 cm dl. a 0,6–2,5 cm šir., střední a horní šir. klínovitou až poloobjímavou bází přisedlé, čepel podlouhle vejčitá, zpravidla 10–25(–35) cm dl., 6–9 cm šir., na okraji drobně až vykrajovaně zubatá, na vrcholu špičatá až zašpičatělá. Úbory v plném rozkvětu 2,5–4,5 cm v průměru, uspořádané v chudé chocholičnaté latě, větve květenství v počtu 2–10, obloukem vystoupavé z úžlabí vejčitých až podlouhlých listenů; zákrov šir. zvonkovitý, 12–19 mm dl., při bázi ca 11–18 mm šir., vnější zákrovní listeny až 10–12 mm dl., 2–3 mm šir., ± zděli 2/3 vnitřních, šir. čárkovitě kopinaté, tmavě zelené nebo černozelené, obvykle podél stř. žilky hustě tmavě štětinatě chlupaté, na okraji někdy bělavě brvitě, zřídka celé lysé, na vnitřní straně lysé, vnitřní zákrovní listeny tvarově podobné, na okraji často světleji zelené, s výrazněji tmavě štětinatě chlupatou stř. žilkou, na vrcholu často drsně pýřité; lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Květy jasně žluté, okrajové 12–20 mm dl., přesahující zákrov, s ligulou ca 1,5–3,0 mm šir., na vrcholu výrazně 5zubou, na rubu čistě žlutou, korunní trubka roztr. pýřitá; prašníková trubička žlutá, čnělka a blizna

žluté. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 7–11 mm dl., ca 1 mm šir., jemně 20žebřé, kávově hnědé, k vrcholu znenáhla se zužující, bez zobánku; chmýr bílý až špinavě bílý, ca 8–10 mm dl., paprsky drsné drobnými přímými štětkami, křehké, rozpadavé. VII–VIII. Hkf.

2n = 10 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Řídké prosvětlené březiny a subalpínská keřová společenstva rozvolňovaná lavinami, okrajově i vysokostébelné nivy. Na čerstvých až vlhkých, hlubších půdách. Těžiště výskytu ve společenstvech svazu *Salicion silesiacae*, okrajově zasahuje i do podsvazu *Acerion* a svazu *Dryopterido-Athyron*.

Rozšíření v ČR: Pouze na jediné lokalitě v dolních partiích Velké kotliny v Hrubém Jeseníku, v subalpínském stupni, v nadmořské výšce ca 1150–1200 m. Výskyt v ČR leží na z. okraji celkového areálu druhu. § Δ – Mapy: HOLUB in Červená kniha 1999:116.

O: 97. Hr. Jes. (Velká kotlina).

Celkové rozšíření: Hlavně ve v. Evropě a v z. a stř. Asii, na východ po Mongolsko, na jih po z. Himálaj, izolované arely v ČR, na Slovensku, v j. Polsku, ve stř. Rumunsku a na Kavkaze. – Mapy: BABCOCK 1947:221 (nepřesná); HULTÉN NE 1986:968; MEUSEL et al. 1992:545.

Poznámka: BABCOCK (1947) považuje škardu sibiřskou za nejprimitivnější druh rodu *Crepis*.

2. *Crepis paludosa* (L.) MOENCH – škarda bahenní Tab. 88/3

Crepis paludosa (LINNAEUS) MOENCH Meth. Pl. 535, 1794. – Syn.: *Hieracium paludosum* L. Sp. Pl. 803, 1753. – *Aracium paludosum* (L.) MONNIER ESS. Monogr. Hieracium 73, 1829. – *Soyeria paludosa* (L.) GODRON Fl. Lorraine 2:72, 1843. – *Aracium attenuatum* OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 17, 1852, nom. inval.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 385. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 200. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 917. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3406. – Fl. Polon. Exs., no 384. – Fl. Siles. Exs., no 816. – Gerb. Fl. SSSR, no 4690. – HAYEK Fl. Stír. Exs., no 1093. – Herb. Fl. Ross., no 722. – Pl. Finl. Exs., no 399.

Vytrvalé, ca 30–100 cm vys., hořké byliny s krátkým tlustým šikmým tmavým oddenkem se světlými kořeny. Lodyha přímá, rýhovaná, dutá, lysá, jen pod květenstvím řídce pýřitá, ± rovnoměrně olistěná, na bázi často hnědofialově naběhlá. Listy celistvé, tenké, lysé, přízemní krátce úzce nebo křídlatě řapíkaté, s čepelí ± obkopinatou, na vrcholu špičatou, na bázi klínovitou, nejčastěji 10–20 (i více) cm dl., až 4–5 cm šir., mělce až nepravidelně hluboce vykrajovaně zubatou; dol. lodyžní listy šir. bází přisedlé, tvarem podobné

listům přizemním, stř. a hor. vejčité až úzce kopinaté, obvykle do 12 cm dl., špičaté až zašpičaté, hrálouvitou nebo střelovitou bází přisedlé (zřídka jen s bazálním párem malých, ± špičatých, nanejvýš poloobjímavých oušek), mělce vykrajovaně zubaté. Úbory v plném květu až 3–4 cm v průměru, v počtu (1–)3–12(–20), na přímo odstálých, ± obloukovitých, pýřitých stopkách, skládající chudé, chocholičnatě větvené květenství; zákrov válcovitý, 9–12 mm dl., 4–9 mm šir., černozeleň, zákrovní listy výrazně rozlišené, vnější volně přitisklé, čárkovitě kopinaté, ca 3–5 mm dl., o 1/2 kratší než vnitřní, kratičce řídce chlupaté a dosti hustě dl. tmavě stopkatě žláznaté, vnitřní čárkovité, krátce řídce pýřité a roztr. až hustě dl. žláznaté, světlejší okraje uzoučké až nezřetelné, vz. všechny listy téměř lysé, bez tmavých stopkatých žlázek; lůžko úboru na okrajích jamek řídce brvitě. Květy žluté, vnější 13–17 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou až 2,3 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, korunní trubka lysá; čnělka a blizna tmavě zelené, za sucha černé. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, ca 4,5–5,5 mm dl., ca 0,6–0,8 mm šir., mělce 10žebřé, téměř hladké, světle slámově šedohnědé, bez zobánku; chmýr špinavě žlutobílý, s paprsky křehkými, lámavými, ca 4–5 mm dl., drsnými. VI–VIII. Hkf.

2n = 12 (ČR: 67. Českomor. vrch.)

Variabilita: Pod jménem var. *brachyotus* ČELAK. byly popsány rostliny s lodyžními listy směrem k bázi zúženými, s ouškami malými, ± špičatými, nanejvýš poloobjímavými. Vyskytují se téměř na celém území ČR (dokladovány např. z Krušných hor, Krkonoš, Šumavy, Českého lesa, Klatovska, Blatenska, Třeboňska, Brd, okolí Doks, Královéhradecka a Litomyšlska) a s největší pravděpodobností představují pouze krajní projevy variability druhu, které nemají taxonomický význam. V minulosti byly popsány mnohé další morfologické odchylky, vesměs bez skutečné taxonomické hodnoty. K nim patří např. v Krkonoších nalezená var. *flosculosa* ČELAK., s ligulou okolo trubky prašníků svinutou, nepřesahující zákrov, z více míst uváděná var. *leiocephala* ČELAK. [syn.: f. *leiocephala* (ČELAK.) DOMIN], vyznačující se téměř lysým zákrovem bez tmavých stopkatých žlázek, nebo ze Slovenska popsaná var. *pallenscens* MALOCH, která má zákrov světle zelený, s bílými chlupy i žlázkami.

Poznámka: Rostliny druhu *C. paludosa* s netypickými lodyžními listy (viz „var. *brachyotus*“ v odstavci Variabilita) jsou často chybně určovány jako *C. mollis* (s. l.). Nejspolehlivější snadno pozorovatelné znaky k odlišení obou druhů se nacházejí na zralých nažkách. Ty jsou u druhu *C. paludosa* 10žebřé, opatřené špinavě žlutobílým chmýrem s křehkými, lámavými paprsky, zatímco nažky *C. mollis* jsou ca 20žebřé, s chmýrem čistě bílým, s paprsky ohebnými, nerozpadavými.

Ekologie a cenologie: Vlhká, živinami bohatá stanoviště, nejčastěji prameniště, a to i sub-

alpínská, podél potoků, subalpínské vrbové křoviny, svahy s proudící podzemní vodou, vlhké, často rašelinné louky, mokřadní olšiny a lužní lesy. Na půdách vlhkých až zamokřených, hlubších, živinami bohatých, kyselých až alkalických reakce. Diagnostický druh svazů *Swertio-Anisothecion squarrosi*, *Sphagno warnstorffiani-Tomenthypnion* a *Calthion*, podsvazů *Acerenion* a *Alnenion glutinoso-incanae*, nežádka také ve společenstvech řádu *Adenostyletalia* a svazu *Cardaminio-Montion*.

Rozšíření v ČR: Převážně kolinní až montánní druh, s optimem výskytu ve vlhkostně příznivých územích pahorkatin mezofytika a v oreofytiku. Roztroušená až dosti hojná na většině území ČR. Vzácná nebo zcela chybí pouze v nejteplejších a nejsušších územích termofytika (např. podstatná část j. Moravy), dále v oblastech s vápencovým podkladem bez edaficky příhodných mikrolokalit (např. Předšumavské vápence, Český kras) a v pánevních oblastech (zvl. Chebská, Budějovická a Třeboňská pánev). V planárním až subalpínském stupni (min.: Mělnická Vrutice, 180 m; Lysá nad Labem, Hrabanov, 188 m; max.: Krkonoše, Bílá louka, 1420 m, Luční bou-da, 1420 m).

T: ve většině fyt. o., avšak většinou jen zřídka až vzácně; velmi vz. ve fyt. o. 18. Jihomor. úv. (les Důbrava u Hodonína, Rohatce a Bzence; Strážnice), 20. Jihomor. pah., 21. Haná. [Údaje chybějí z fyt. o. 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 19. B. Karp. step.]. – M: ve většině fyt. o. [Údaje chybějí z fyt. o. 57. Podzvič.]. – O: ve všech fyt. o.

Celkové rozšíření: Ve většině Evropy kromě nejsušších oblastí v její jz., j. a jv. části. Od Islandu a s. poloviny Britského souostroví přes Belgii a Nizozemsko do stř. Evropy, na jih po jv. Francii, stř. Itálii, Makedonii a jz. Bulharsko, přes jz. část evropského Ruska na východ po stř. Ural, na sever až téměř k pobřeží Severního ledového oceánu. Disjunktní arely na s. okraji Iberského poloostrova a v Pyreneích. – Mapy: BABCOCK 1947:221; HULTÉN NE 1986:967; JÄGER in HEGI, ed. 2, VI/4:1154, 1987; MEUSEL et al. 1992:545.

2. Sect. *Hieracioides* FROELICH

Vytrvalé byliny s oddenky. Lodyhy poměrně tlusté, květenství chudě větvená. Přizemní a dol. lodyžní listy středně velké, řapíkaté, střední a hor. listy směrem k vrcholu lodyhy postupně se zmenšující. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý až víceřadý, lůžko úboru lysé nebo na okrajích jamek krátce brvitě. Čnělky a blizny ± žluté. Nažky bez zobánku, chmýr dvouřadý, ohebný, nerozpadavý.

3. *Crepis mollis* (JACQ.) ASCHERS. – škarda měkká

Crepis mollis (JACQUIN) ASCHERSON Fl. Brandenburg 1/2:385, 1864. – Syn.: *Hieracium molle* JACQ. Fl. Austriac. 2:12, tab. 119, 1774.

Vytrvalé, ca 30–90 cm vys. byliny s krátkým tlustým šikmým oddenkem se světlými kořeny. Lodyha přímá, rýhovaná, lysá nebo až řídce pýřitá, pod květenstvím až hustě stopkatě žláznatá, řídce olistěná, na bázi často fialově naběhlá. Listy celistvé, ± tenké, lysé až hustě štětinatě chlupaté, přizemní a dol. lodyžní křídlaté řapíkaté, s čepelí eliptickou až obkopinatou, na vrcholu tupou až tupě špičatou, celokrajnou až mělce zubatou, na bázi klínovitou, 6–18 cm dl., 1,5–4,0 cm šir., střední a hor. lodyžní listy vejčité až úzce kopinaté, obvykle do 10 cm dl., tupě špičaté, celokrajné až mělce oddáleně zubaté, zaokrouhlenou bázi přisedlé. Úbory v plném květu až 3–4 cm v průměru, uspořádané v hor. 1/2 rostliny ve skupinách po 2–8 do chudě větvené chocholičnaté laty, větve květenství odstálé, ± obloukovité, stopky pod úbory pýřité; zákrov válcovitě zvonkovitý, 7–12 mm dl., 4–7 mm šir., černozeleň, zákrovní listy výrazně rozlišené, vnější volně přitisklé, čárkovitě kopinaté, ca 2–4 mm dl., zděli 1/4 vnitřních, kratičce řídce chlupaté a dosti hustě dl. tmavě stopkatě žláznaté, vnitřní čárkovité, krátce řídce pýřité a roztr. až hustě dl. žláznaté, se světle zelenými okraji; lůžko úboru na okrajích jamek nezřetelně brvitě. Květy žluté, okrajové 13–17 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou až 2,5 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna oranžově žluté. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 3,5–4,5 mm dl., 0,6–0,8 mm šir., ca 20žebře, hladké, slámově až okrově hnědé, bez zobánku; chmýr čistě bílý, ca 4–5 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. VI–VIII. Hkf.

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření ve stř. Evropě, od Alp přes j. a stř. Německo, Rakousko, ČR a Slovensko dále na sever ostrůvkovitě přes Polsko do Lotyšska, Litvy a v. Estonska. Malé exklávní arely ve Skotsku, Pyrenejích, j. Francii, Švýcarsku, na Balkáně, v Rumunsku a na Ukrajině. – Mapy: BABCOCK 1947:272 (bez rozlišení subspecií, nepřesná); MEUSEL et al. 1992:546 (bez rozlišení subspecií).

Druh se rozpadá ve dva taxony, lišící se zejména ve tvaru, zubatosti a odění listů ve stř. části lodyhy a vykazují zjevnou geografickou a do jisté míry i ekologickou diferenciaci. Proto jsou zde hodnoceny na úrovni poddruhů, navzdory převládajícímu pojetí v zahraniční literatuře, kde často nejsou rozlišovány vůbec nebo jen na úrovni variety.

1a Střední lodyžní listy na líci hustě štětinatě chlupaté, celokrajné nebo oddáleně jemně zubaté zvl. v dol. 1/2 listu, 2–6× delší než široké. Rostliny subalpínského stupně nejvyšších poloh Krkonoš a Hrubého Jeseníku

- (a) subsp. *mollis*
b Střední lodyžní listy na líci lysé nebo jen řídce měkce chlupaté (velmi vz. až středně hustě chlupaté), na okraji výrazně zubaté, často 5–10× delší než široké. Rostliny převážně planárního až montánního stupně, vz. zasahující až do subalpínského stupně
(b) subsp. *hieracioides*

(a) subsp. *mollis* – škarda měkká pravá Tab. 89/2

Crepis mollis subsp. *mollis*. – Syn.: *Hieracium croaticum* W. et K. ex WILLD. Sp. Pl. 3/3:1581, 1803. – *Crepis succisifolia* (ALL.) TAUSCH var. *mollis* (JACQ.) KOCH Syn. Fl. Germ. Helv. 441, 1837, nom. illeg. – *C. hieracioides* W. et K. var. *croatica* (WILLD.) FROELICH ex DC. Prodr. 7/1:170, 1838. – *C. mollis* var. *croatica* (WILLD.) ASCHERS. Fl. Brandenburg 1/2:386, 1864. – *C. croatica* (WILLD.) SCHLOSSER et VUK. Fl. Croatica 883, 1869, nom. illeg., non HORNE. 1819. – *C. mollis* var. *typica* BECK Fl. Nieder-Österreich 2:1275, 1893, nom. inval. – *C. succisifolia* subsp. *mollis* (JACQ.) DOMIN S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1904/18:38, 1904, nom. illeg. – *C. mollis* subsp. *eumollis* DOMIN Preslia 13–15:252, 1936, nom. inval.

Exsikáty: Pl. Čechoslov. Exs., no 125.

Střední lodyžní listy vejčité až podlouhle vejčité, ca 4–10 cm dl. a 1–4 cm šir., 2–6× delší než široké, celokrajné nebo oddáleně jemně zubaté zvl. v dol. 1/2 listu, na líci hustě štětinatě chlupaté. Stopka pod úborem 0,6–1,4 mm šir.

2n = 12 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Subalpínské trávníky, květnaté vysokostébelné nivy, ledovcové kary. Na středně mělkých až hlubokých humózních půdách dostatečně zásobených živinami a prosakující vodou, popř. na půdách trvale podmačených. Diagnostický taxon svazu *Adenostylion*, dále ve společenstvech svazů *Nardion* a *Poo chaixii-Deschampsion cespitosae*.

Rozšíření v ČR: Pouze v subalpínském stupni v oreofytiku vysokých Sudet: Velká Kotelná jáma v Krkonoších a několik lokalit v nejvyšších polohách Hrubého Jeseníku, v nadmořských výškách ca 1150–1450 m. Lokality v ČR tvoří předsunuté drobné arely na sz. lokální hranici rozšíření poddruhu. △

O: 93b. Krk. subalp. (Velká Kotelná jáma), 97. Hr. Jes. (Velká kotlina; Malá kotlina; Velký Máj; Vysoká Hole; Praděd; Ovčárna; Švýčárna; Mravenečník; Kepník; možná i jinde v nejvyšších polohách).

Celkové rozšíření: Jižní a východní část areálu druhu. Přesné rozšíření nominální subspecie není známo, s jistotou se však vyskytuje v pohorí Jura, v Alpách, drobnými areály v Sudetských pohorích, a dále hojně ve vyšších polohách Karpat, na jihu exklávně v Dinárských Alpách.

(b) subsp. *hieracioides* (DOMIN) DOMIN – škarda měkká čertkusolistá Tab. 89/1

Crepis mollis subsp. *hieracioides* (DOMIN) DOMIN Preslia 13–15:252, 1936. – Syn.: *Crepis succisifolia* subsp. *hieracioides* DOMIN S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1904/18:38, 1904. – *Hieracium succisifolium* ALL. Fl. Pedem. 1:215, 1785. – *Crepis hieracioides* W. et K. Descr. Icon. Pl. Hung. 1:71, tab. 70, 1801, nom. illeg., non (L.) LAM. 1779. – *C. succisifolia* (ALL.) TAUSCH Flora, Regensburg, 11/1, Ergänzungsbl.:79, 1828. – *C. succisifolia* var. *integrifolia* KOCH Syn. Fl. Germ. Helv. 441, 1837. – *C. hieracioides* var. *succisifolia* (ALL.) FROELICH ex DC. Prodr. 7/1:170, 1838. – *C. mollis* var. *succisifolia* (ALL.) ASCHERS. Fl. Brandenburg 1/2:386, 1864. – *C. succisifolia* var. *glabrata* ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 2:193, 1871. – *C. hieracioides* var. *typica* BECK, Fl. Nieder-Österreich 2:1275, 1893, nom. inval. – *C. succisifolia* subsp. *velenovskyi* DOMIN S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1904/18:37, 1904. – *C. velenovskyi* DOMIN S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1904/18:81, 1904. – *C. mollis* var. *velenovskyi* (DOMIN) BEGER in HEGI Ill. Fl. Mitteleur. 6/2:1157, 1929. – *C. mollis* subsp. *velenovskyi* (DOMIN) DOMIN Preslia 13–15:252, 1936. – *C. mollis* subsp. *succisifolia* (ALL.) DOŠTÁL Květ. ČSR 1454, 1949.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1570. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 575. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 915. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3405/I. – Fl. Exs. Bavar., no 1521. – Gerb. Fl. SSSR, no 4691. – SENNEN Pl. Esp., no 6121, 6122. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1605.

Střední lodyžní listy podlouhle vejčité až úzce kopinaté, ca 4–12 cm dl. a 1–3 cm šir., 3–10× delší než široké, výrazně zubaté, na líci lysé nebo jen řídce měkce chlupaté (velmi vz. až středně hustě chlupaté). Stopka pod úborem většinou 0,4–1,0 mm šir.

2n = 12 (ČR: 98. Níz. Jes.)

Variabilita: Na několika lokalitách v území s výskytem typické subsp. *hieracioides* (např. u Lázní Kynžvart, u Radostína ve Žďárských vrších, na slatinných loukách u Lysé nad Labem a u Rašovic a Olešnice u Častolovic) se vyskytují rostliny s listy poněkud hustěji chlupatými, než je pro tento poddruh typické. Ostatní morfologické znaky (např. listy na okraji zpravidla výrazně zubaté) však plně odpovídají vlastnostem subsp. *hieracioides*. Patrně takovéto rostliny stály u zrodu nesprávného údaje (HEGI Illustr. Fl. Mitteleur., ed. 2, VI/4:1156, 1987, ut *C. mollis* var. *croatica*) o výskytu *C. mollis* subsp. *mollis* ve stř. Čechách. Některé nížinné populace na slatinných loukách nebo v rozvolněných lužních lesích patrně

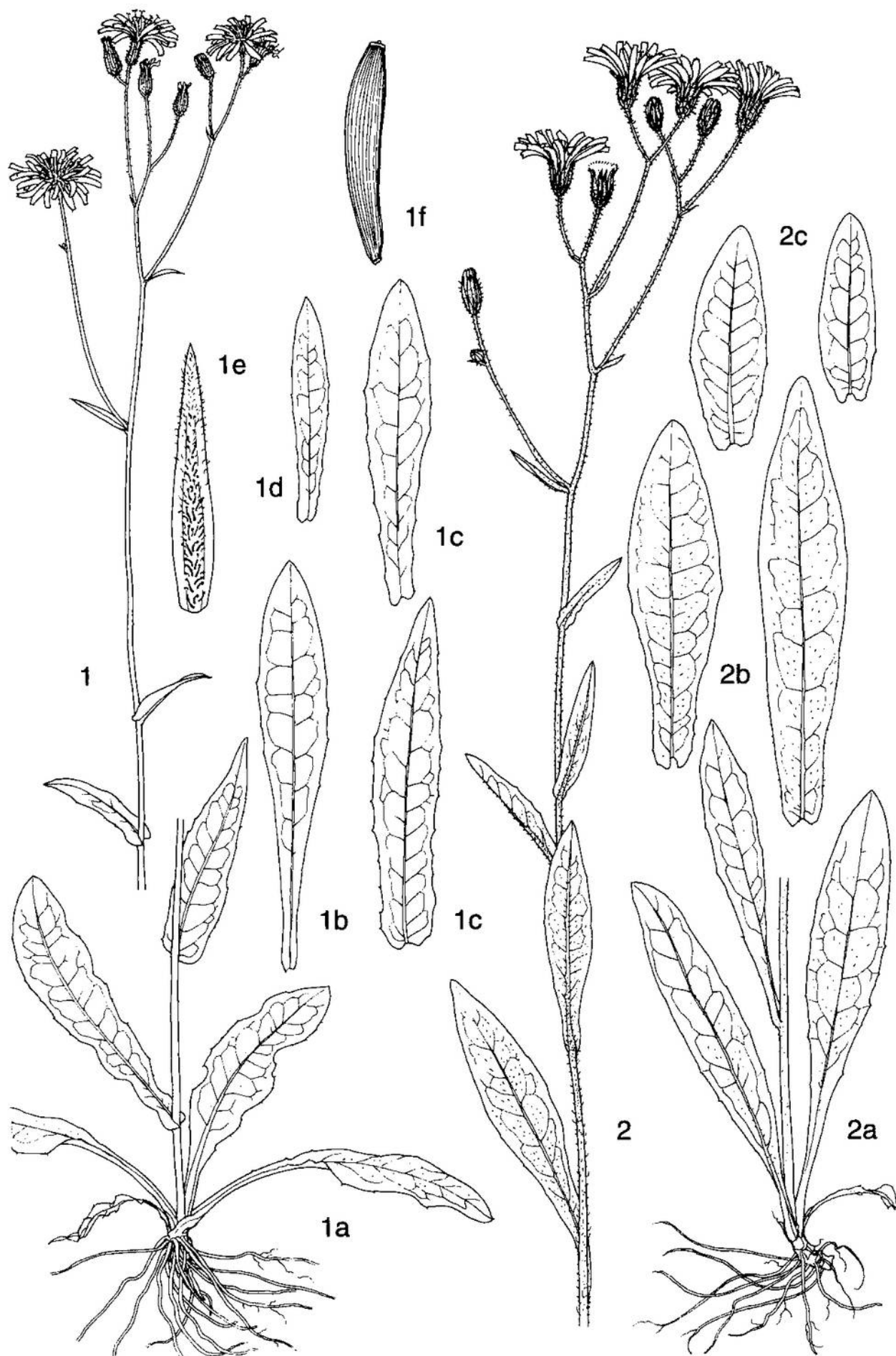
prodělaly izolovaný vývoj a vyznačují se specifickou kombinací znaků. Nejvýraznější odchylkou je typový exemplář (uložený v PRC) jména *C. succisifolia* subsp. *velenovskyi* DOMIN, sebraný v listnatém lese u Sadské. Tato rostlina se vyznačuje velkými, celokrajnými dolními lodyžními listy a menšími zákrovy. Další dva sběry škardy měkké z téže lokality (uložené v PR) představují rostliny, které morfologicky zapadají do běžné variability *C. mollis* subsp. *hieracioides*. Morfologická diferenciací těchto nížinných populací je však nízká; lze pozorovat nejrůznější přechody mezi jednotlivými morfotypy, a to někdy i v rámci jedné lokality. Celkově mozaikovitá struktura variability těchto morfotypů neumožňuje jejich formální taxonomickou klasifikaci.

Ekologie a cenologie: Podhorské a horské, často slatinné louky, pastviny a lesní světliny, řidčeji ovsíkové louky a pastviny, popř. vlhčí deprese na opukových stráních. Na čerstvě vlhkých až vlhkých, řidčeji střídavě vlhkých nebo zamokřených, živinami bohatých až středně bohatých, obvykle slabě kyselých až alkalických hlubších půdách. Diagnostický taxon svazů *Polygono-Tri-setion* a *Nardo-Agrostion tenuis*, nežádka i ve společenstvech svazů *Molinion*, *Calthion* a *Arrhenatherion*, řidčeji ve společenstvech řádů *Adenostyletalia* a *Caricetalia fuscae* a svazu *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně, místy i dosti hojně především v horách a podhůří, v plochých územích mezofytika naopak vzácnější nebo i chybí. V nižších polohách zřídka, obvykle jen v územích s výskytem slatinných luk nebo opukových strání. V Panonském termofytiku zcela chybí, s výjimkou kontaktních území s mezofytem na stř. Moravě. Od planárního do subalpínského stupně, s optimem v submontánním až montánním stupni (max.: Krkonoše, Luční pláň, 1425 m).

T: 1. Doup. pah. (Kadaň, lit.), 3. Podkruš. pán. (Chomutov-Horní Ves; Chomutov; Červený Hrádek u Jirkova; Teplice; Osek u Teplíc), 4b. Lab. střed. (Březí; Litoměřice; Lbín u Hlinné), 6. Džbán (Libušín – Smečno; Řevničov; Bílichov), 8. Čes. kras (Radotín). 11a. Všet. Pol. (Mělnická Vrutice; Lysá nad Labem; Stará Lysá), 11b. Poděb. Pol. (Poříčany – Sadská), 13a. Rožď. tab. (Loučeň; Lišice; Hradištko u Žiželic), 13b. Mladobol. chl. (Mladá Boleslav, vrch Chlum), 15a. Jarom. Pol. (Vřeštov, les Hluboký), 15b. Hrad. Pol. (České Meziříčí – Pohorí, luh Zbytka; Opočno, rybník Broumar; Ledce, les Chropotín; Lochenice; Hradec Králové), 15c. Pard. Pol. (Labské Chrástce, les Splaví; Lohenice u Přelouče; Mělice; Březhrad; Roudnička u Hradce Králové), 21. Haná (Náměšť na Hané; Olomouc-Černovír). – M: 25a. Krušn. podh. vl., 26. Čes. les, 28. Tep. vrchy (roztr.; údaje chybějí z fyt. p.: f. a g.), 29. Doup. vrchy, 30b. Rak. kotl. (Lišany), 31a. Plz. pah. vl. (vz.), 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34. Plán. hřeb., 35. Podbrd. (údaje chybějí z fyt. p.: b.), 36a. Blat. (více údajů),

Tab. 89: 1 *Crepis mollis* subsp. *hieracioides*, 1a – dolní část lodyhy s listy a kořeny, 1b – dolní list, 1c – střední listy, 1d – horní list, 1e – vnitřní zákrovní listen, 1f – nažka. – 2 *C. mollis* subsp. *mollis*, 2a – dolní část lodyhy s listy a kořeny, 2b – střední listy, 2c – horní listy.

36b. Horaž. (Horažďovice), 37. Šum.-novohr. podh. (roztr. až vz.; údaje chybějí z fyt. p.: c., f., g., h., j., k., m., p. a q.), 38. Bud. pán. (Hrbov u Lhenic), 39. Třeboň. pán. (Soběslav; Hamr u Veselí nad Lužnicí; Třeboň), 40a. Pís.-hlub. hřeb. (vz.), 41. Stř. Povlt., 43a. Čert. břem., 44. Mileš. střed. (Červený Újezd; Skalce u Třebívlic, vrch Hradišťany; Mřsklesy, Lipská hora; Milešov, Milešovka), 45a. Loveč. střed., 46a. Děč. Sněž. (Děčínský Sněžník), 46c. Růžov. tab. (Růžová), 54. Ješ. hřb. (vz.), 56. Podkrk. (údaje chybějí z fyt. p.: d. a e.), 57a. Bělohr. (Lány – Lázně Bělohrad; Vidoň – Milešín), 58d. Vraní hory (Bernartice u Zacíře, Královecký Špičák), 59. Orl. podh., 60. Orl. opuky (Semechnice; Ohnišov, lokalita Zábři; Olešnice u Častolovic), 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán. (Nedošín), 63. Českomor. mezih. [údaje chybějí z fyt. p.: b., c., h., i. a l.], 64b. Jevan. ploš. (Tehovec, lit.), 65. Kutoh. pah., 66. Hornosáz. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč. (Klepačov u Blanska, údolí Punkvy), 69. Želez. hory, 70. Mor. kras (Sloup, údolí Punkvy; Ochoz u Brna, údolí Říčky), 71. Dra. vrch., 72. Zábř.-unič. úv. (Bludov, lit.; Zábřeh, lit.), 73b. Hanuš. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76a. Mor. brána vl. (Hranice na Moravě), 78. B. Karp. les. (Brumov, lit.; Šanov, lit.; Bylnice), 80a. Vset. kotl., 81. Host. vrchy, 84a. Besk. podh. (Dobrá; Frýdek; Pazderna, vše lit.). – O: téměř ve všech fyt. o.; jen málo je údajů z 92. Jiz. hory, [údaje chybějí z fyt. o. 94. Tepl.-ad. sk., 99. Mor.-slez. Besk.].

Celkové rozšíření: Rozšíření subspecie není přesné známo. Kromě ČR potvrzena ze Skotska, z j. a stř. Německa (Bavorsko, Harz, Duryňský les), s. Rakouska, z. Slovenska, jz. Polska a Estonska. Zdá se, že nahrazuje nominální subspecii v sz. části areálu druhu, zhruba za linií s. předhůří Alp – s. Horní a Dolní Rakousko – jv. Morava – j. Polsko – Bělorusko, s drobnými exklávními výskyty subsp. *mollis* za touto hranicí (Krkonoše, Hrubý Jeseník).

3. Sect. *Soyeria* (MONNIER) BENTHAM

Vytrvalé byliny s oddenky. Lodyhy tlusté, květenství chudě větvené. Přizemní a dol. lodyžní listy středně velké, řapíkaté, směrem k vrcholu lodyhy postupně se zmenšující. Úbory mnohokvěté, zákrov víceřadý, lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Čnělky a blizny žluté. Nažky bez zobánku, chmýr 2–4řadý, ohebný, nerozpadavý.

4. *Crepis conyzifolia* (GOUAN) KERNER – škarda velkoubořná Tab. 90/1

Crepis conyzifolia (GOUAN) KERNER Oesterr. Bot. Z. 22:255, 1872. – Syn.: *Hieracium conyzifolium* GOUAN Ill. Observ. Bot. 59, 1773. – *H. grandiflorum* ALL. Fl. Pedem. 1:217, 1785. – *Crepis grandiflora* (ALL.) TAUSCH Flora, Regensburg, 11/1, Ergänzungsbl.:80, 1828. – *Soyeria grandiflora* (ALL.) MONNIER Ess. Monogr. Hieracium 76, 1829. – *Crepis balcanica* VELEN. S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1890/1:53, 1890. – *C. conyzifolia* subsp. *grandiflora* (ALL.) DOMIN Preslia 13–15:251, 1936. – *C. conyzifolia* subsp. *confusa* (WOŁOSZCZAK) SOO Veröff. Geobot. Inst. Rübel Zürich 6:247, 1930.

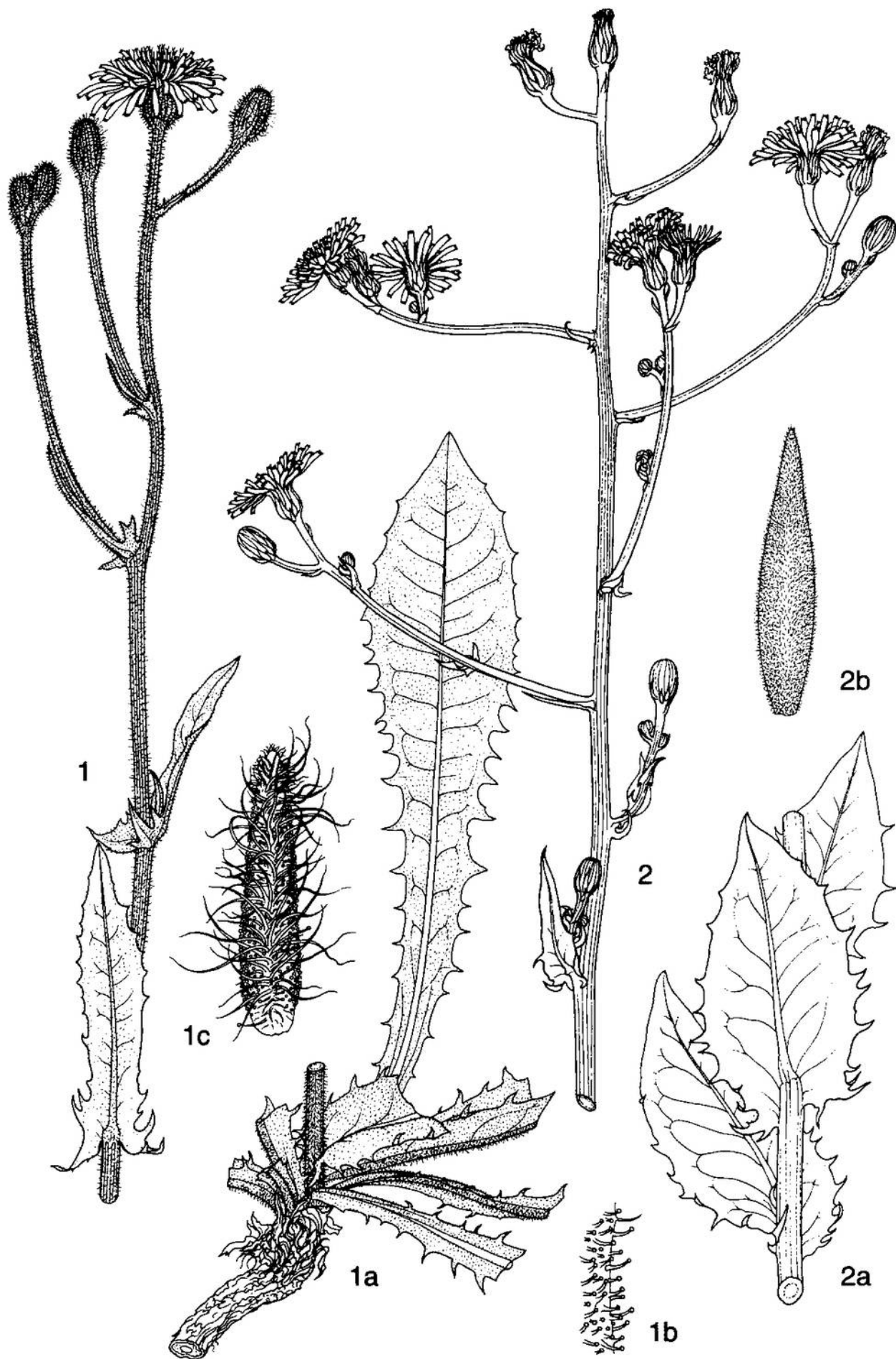
Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 916, 916b (ut *C. grandiflora* β *uniflora* TAUSCH). – Extra fines: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1578.

Vytrvalé, ca 20–50 cm vys. byliny s krátkým tlustým větveným oddenkem. Lodyha ± přímá, hranatě rýhovaná, chudě olistěná, při bázi až 6 mm v průměru, velmi řídko kratičce pyřitá a dosti hustě černě žláznatě chlupatá (pyřitost někdy chybí, zřídka rostliny bez žláznatých chlupů). Listy ± celistvé až mělce členěné, sytě zelené, oboustranně bledě chlupaté a (zvl. horní) obvykle i černavě žláznaté, přizemní uspořádány v růžici a nejdelší lodyžní listy řapíkaté, 7–15(–20) cm dl., až 4 cm šir., s čepelí podlouhlou až podlouhle obkopinatou, na vrcholu tupou až tupě špičatou, nepravidelně vykrajovaně zubatou až mělce peřenoklanou, na bázi znenáhla zúženou v šir. křídlatý řapík; stř. lodyžní listy ± obkopinaté, celokrajné, špičaté, šir. poloobjímavou až střelovitou bází přisedlé, kratší. Úbory v plném rozkvětu 3,5–4,5 cm v průměru, v počtu (1)2–5(–9), na až 3 mm tlustých, obvykle hustě černě žláznatých stopkách, uspořádané v hor. 1/4–1/2 rostliny do chudě větvené chocholičnaté laty s čárkovitými listeny, větve květenství přímo nebo obloukovitě odstálé; zákrov zvonkovitý, 13–20 mm dl., 10–18 mm šir., černozeleň; vnější zákrovní listeny přitisklé, ca 6–8 mm dl., čárkovitě kopinaté, hustě, obvykle černavě dl. žláznatě chlupaté, vnitřní černavé, nebo tmavě zelené s černavým stř. pruhem, většinou ± hustě tmavě žláznatě chlupaté a často i roztr. vločkovitě krátce chlupaté; lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Květy sytě žloutkově žluté, okrajové 18–21 mm dl., přesahující zákrov, s ligulou až 3 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, korunní trubka roztr. pyřitá; čnělka a blizna žluté. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 7,5–9,5 mm dl., ca 15–20žebřé, hladké, světle slámově hnědé, k vrcholu znenáhla se zužující, bez zřetelného zobánku; chmýr sněhobílý, 6–9 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. VI–IX. Hkf.

2n = 8 (extra fines)

Variabilita: Ve zde přijaté pojetí se u nás vyskytuje pouze subsp. *conyzifolia*. Rostliny s úzce křídlatými, delšími řapíky přizemních listů, stř. lodyžními listy na bázi ± neobjímavými, a mírně ztlustlou stopkou úborů, vyskytující se na z. Kavkazu a v sv. Anatolii, patří k subsp. *djamilensis* (C. KOCH) LAMOND.

Tab. 90: 1 *Crepis conyzifolia*, 1a – báze lodyhy s listem a oddenkem, 1b – detail odění stopky úboru, 1c – vnitřní zákrovní listen. – 2 *C. pannonica*, 2a – střední listy, 2b – vnitřní zákrovní listen.

Rozlišování žláznatých rostlin jako subsp. *conyzifolia* od rostlin nežláznatě chlupatých, označovaných jako subsp. *confusa* (WOŁOSZCZAK) SOO je s největší pravděpodobností taxonomicky neoprávněné. Rostliny s oběma typy odění se vyskytují ve všech třech oblastech výskytu druhu v ČR, někdy (v Karpatech mimo území ČR častěji) i pospolu na jedné lokalitě. Z nápadnějších odchylek bez taxonomického významu lze jmenovat rostliny s jediným úborem [f. *monocephala* (MURR.) BEGER, *C. grandiflora* var. *uniflora* TAUSCH ex OTT nom. inval., *C. grandiflora* var. *monocephala* OPIZ, nom. inval.], které u nás byly sbírány v Krkonoších spolu s typickými víceúbornými rostlinami.

Ekologie a cenologie: Horské až subalpínské louky, smilkové pastviny, zpevněné sutě, volná místa v porostech kosodřeviny, květnaté horské nivy. Na mělkých skalních až hlubších humózních, popř. zrašelinělých, čerstvě vlhkých půdách na silikátovém podkladu. Diagnostický druh svazu *Nardo-Agrostion tenuis*, často ve společenstvech svazů *Nardion*, *Calamagrostion villosae*, *Calamagrostion arundinaceae*, *Adenostylion* a subalpínských variant svazu *Vaccinion*.

Rozšíření v ČR: Téměř výhradně jen v oreofytiku vysokých Sudet, především v Krkonoších, na Králickém Sněžníku a v Hrubém Jeseníku. Sudetské arely leží na s. hranici celkového areálu druhu. V montánním až subalpínském stupni, ojediněle sestupuje i do stupně submontánního (min.: Rýchory, Horní Maršov, 650 m; Králický Sněžník, Petříkov u Ostružné, 700 m; Krkonoše, Přední Labská u Špindlerova Mlýna, Krausovy boudy, 730 m; max.: Krkonoše, Kotel, 1400 m, Studniční hora, 1400 m; Hrubý Jeseník, Vysoká hole, 1400 m).

M: 73a. Rychleb. vrch. (Horní Lipová u Lipové-lázní, lit.). – **O:** 92a. Jiz. hory les. (Bedřichov u Jablonce nad Nisou, pouze zplanělá nebo přechodně zavlečená, lit.), 93. Krk., 96. Král. Sněž., 97. Hr. Jes.

Celkové rozšíření: Značně ostrůvkovitý areál převážně ve vyšších pohorích v j. polovině stř. Evropy; Pyreneje, Alpy, s. Itálie, Krkonoše, Králický Sněžník, Hrubý Jeseník, Karpaty, balkánská pohorí, Kavkaz. – Mapy: BABCOCK 1947:294; JÄGER in HEGI, ed. 2, VI/4:1150, 1987; MEUSEL et al. 1992:547.

4. Sect. *Crepis*

Vytrvalé nebo dvouleté byliny s oddenky nebo bez oddenků. Lodyhy poměrně tlusté, květenství chudě až bohatě větvené. Přizemní a dol. lodyžní listy středně velké, řapíkaté. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý; lůžko úboru na okrajích jamek brvité. Čnělky a blizny ± žluté. Nážky bez zobánku, chmýr 2–3řadý, ohebný, nerozpádaný.

5. *Crepis biennis* L. – škarda dvouletá

Tab. 97/1

Crepis biennis LINNAEUS Sp. Pl. 807, 1753. – Syn.: *Crepis lodomeriensis* BESSER Prim. Fl. Galiciae Austriac. 2:159, 1809. – *Limnoseris biennis* (L.) PETERM. Fl. Lips. Excurs. 589, 1838.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 918, 919. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3410/I, II. – Fl. Exs. Distr. Bacov., no 536. – Fl. Neerl. Exs., no 693. – Fl. Rom. Exs., no 1592. – Herb. Fl. Ross., no 772.

Dvouleté, ca 25–115 cm vys., živě zelené byliny s vertikálním větvenitým bělavým hlavním kořenem. Lodyha přímá obvykle 4–8 mm v průměru, výrazně rýhovaná, v dol. části roztroušeně, jinde řídce chlupatá odstálými rovnými nebo ohnutými štětinovitými chlupy, v hor. části i řídce pavučinatě chlupatá, ± bez žláznatých chlupů, na bázi často červenofialově naběhlá, řídce až stř. hustě olistěná. Listy v obrysu podlouhle obkopiřaté, obvykle nepravidelně peřenoklané až peřenořadné s protaženým koncovým úkrojkem, řidčeji lyrovitě nebo kracovitě členěné, nejčastěji 8–22 cm dl. a 2–6 cm šir., na rubu, zvl. na žilkách řídce až roztr. odstále chlupaté krátkými tuhými tlustými chlupy, popř. ± olýsalé, na lici nejčastěji ± lysé, vz. až hustě chlupaté, dolní s čepelí na bázi znenáhla klínovitě zúženou v krátký křídlatý řapík, horní šir. hrálovitou bází přisedlé, na vrcholu tupě špičaté, postranní úkrojky odstálé nebo přímo odstálé, šir. trojúhelníkovité až ± čárkovité, celokrajné nebo s nečetnými většími ostrými zuby či laloky, zřídka listy jen laločnatě zubaté. Úbory v plném rozkvětu ca 2,3–3,5 cm šir., zlatožluté, četné, po 2–8 uspořádané v hor. 1/2 rostliny do řídce chocholičnaté laty, větve květenství odstálé, stopky úborů ca 1 mm tlusté, roztr. pavučinatě chlupaté; zákrov válcovitý až válcovitě zvonkovitý, ca 9–12 mm dl., při bázi obvykle 4,5–6,0 mm šir., světle zelený; zákrovní listy výrazně rozlišené, vnější v počtu (3–)5–8(–10), volně přitisklé, později obloukem rozestálé, čárkovitě kopinaté, ca 3,5–7,0 mm dl. (až o 1/3 kratší než vnitřní), na vnitřní straně lysé, vně, zvl. na okrajích pavučinatě chlupaté, zelené s tmavě zeleným stř. proužkem, vnitřní čárkovitě kopinaté, na vnitřní straně nezřetelně (silná lupa!) přitiskle chlupaté krátkými průsvitnými chlupy, vně hustě pavučinatě chlupaté a na tmavším stř. proužku obvykle s četnými tlustými černozeleňými žláznatými štětinami, vz. zákrovní listy na vnější straně lysé; lůžko úboru na okrajích jamek roztr. brvité. Květy zlatožluté, okrajové 12–18 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou ca 1,2–2,0 mm šir., na vrcholu

5zubou, na rubu někdy mírně nazelenale proužkovanou, bez červených proužků, velmi vz. okolo prašnickové trubičky svinutou, korunní trubka řídce chlupatá; prašnicková trubička jasně žlutá; čnělka a blizna žluté nebo bledě šedožluté. Nažky 4,5–6,5 mm dl., při bázi nejširší, k vrcholu se mírně zužující, (9–)13–18(–20)žebřé, jemně příčně svraskalé, světle hnědé, bez zobánku; chmýr sněhobílý, paprsky ca 5–6 mm dl., k vrcholu štětinkaté, ohebné, nerozpadavé. V–IX(–XI). Hkf. $2n = 40$ (ČR: 41. Stř. Povlt.)

Variabilita: Značně variabilní druh, patrně hybridogenního původu, avšak rodiče nejsou známi (BABCOCK 1947). Nejčastější členění druhu uváděné v literatuře je založeno na tvaru listů; rozeznávány jsou tři morfotypy: var. *dentata* KOCH (syn.: var. *integrifolia* UECHTR.) má dol. listy klínovitě obvejčité, zubaté, horní celokrajné, var. *runcinata* KOCH [syn.: var. *lodomeriensis* (BESSER) BECK] se vyznačuje dol. listy kracovitě laločnatými až kracovitě peřenoklanými, s úkrojky velkými, celokrajnými nebo u vrcholu listu zubatými, a horními listy laločnatě zubatými, a var. *lacera* W. et GR., která má všechny listy hluboce kracovitě peřenoklané, s rozeklanými, často různotvarými úkrojky. Z našeho území byly dále popsány: var. *laevis* ČELAK., s lysými zákrovy, var. *glandulifera* ČELAK., jež se vyznačuje zákrovy s četnými žláznatými chlupy, a f. *flosculosa* ČELAK., založená na rostlině sbírané u Vitiňevsi u Jičína, s ligulou okolo prašnickové trubičky svinutou, zákrov nepřesahující. Všechny tyto odchylky mají nepatrnou či žádnou taxonomickou hodnotu.

Relativně časté jsou abnormity v utváření květenství: stopkaté květy v úboru (f. *tubiflora* ROHLENA ined.), způsobené napadením roztočem *Eriophyes rechingeri* NAL. – herbářové sběry dokládají výskyt takových rostlin na mnoha územích, např. Praha, Jičín, Jaroměř, Opočensko, Sloupnice, Heřmanice, Skutečsko, Vysokomýtsko aj.

Vzácně se vyskytují rostliny s hustě chlupatými listy, které pak často bývají mylně pokládány za *C. nicaeensis*. Většina těchto nálezu pochází z extrémně suchých stanovišť (rumiště, písčiny), takže lze předpokládat, že se alespoň zčásti jedná o krajní projev fenotypické plasticity druhu. U nás byly takové rostliny zjištěny např. u Hlinné u Litoměřic, v Třeboni, Brně a mezi Lednicí a Charvátskou Novou Vsí.

Ekologie a cenologie: Louky, pastviny, meze, travnaté okraje komunikací, lesní lemy, úhory, zpevněné břehy vodních toků, náspy, starší rumiště, poloruderální trávníky. Na vlhkých až vysychavých, obvykle hlinitých, živinami bohatých půdách kyselé až slabě alkalické reakce. Nejčastěji ve společenstvech svazu *Arrhenatherion* (diagnostický druh), často také *Polygono-Trisetion* a *Cynosurion*, řidčeji *Sisymbrium officinalis* a *Dauco-Melilotion*, popř. *Arctium lappae*.

Rozšíření v ČR: Téměř po celém území ČR dosti hojně až obecně, podél dopravních komunikací zavlékána i do vysokých horských poloh. V planárním až supramontánním stupni, zřídka až ve stupni subalpínském (max.: Krkonoše, chata Výrovka, 1360 m).

T, M: ve všech fyt. o. – O: patrně ve všech fyt. o. [údaje chybějí, ale výskyt pravděpodobný ve fyt. o. 89. Novohory, 96. Král. Sněž.].

Celkové rozšíření: Převážná část Evropy, od stř. Španělska, Francie a Velké Británie na východ po j. Finsko, Pobaltí, stř. část evropského Ruska, v. Rumunsko a sz. Bulharsko; v severských státech pouze adventivní výskyty. – Mapy: BABCOCK 1947:418; HULTÉN NE 1986:965; MEUSEL et al. 1992:548.

6. *Crepis pannonica* (JACQ.) C. KOCH – škarda panonská Tab. 90/2

Crepis pannonica (JACQUIN) C. KOCH Linnaea 23:689, 1851. – Syn.: *Hieracium pannonicum* JACQ. Collectanea Suppl. 5:148, 1796. – *Crepis rigida* W. et K. Descr. Icon. Pl. Hung. 1:18, tab. 19, 1800.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1674. – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3409. – Fl. Rom. Exs., no 2497.

Vytrvalé, ca 20–90 cm vys. byliny s tlustým tmavě hnědým válcovitě větvenitým hlavním kořenem. Lodyha tuhá, přímá, od báze dosti hustě olistěná, s listy postupně se zmenšujícími, zvl. při bázi výrazně rýhovaná, někdy červenofialově naběhlá, až ca 6 mm tlustá, při bázi hustě přitiskle chlupatá a odstále ± štětinatě chlupatá. Listy tuhé, oboustranně chlupaté a řídce žláznaté, dolní nepravidelně vykrajované zubaté, podlouhle obkopinaté, 9–25 cm dl., až 6 cm šir., s čepelí zúženou v křídlatý zubatý řapík, stř. a hor. listy vejčité až kopinaté, poloobjímavou až ± střelovitou bází přisedlé, zubaté, řidčeji chlupaté. Úbory v plném rozkvětu 2,5–4,0 cm v průměru, uspořádané zpravidla v hor. 1/2 rostliny do chudě větvené chocholičnaté laty, větve květenství šikmo až kolmo odstálé a vystoupavé, řídce kratičce pavučinatě chlupaté, stopky úborů tlusté, tuhé, ± hustě chlupaté; zákrov zvonkovitý, 10–15 mm dl., 7–10 mm šir., zákrovní listeny rozlišené, vnější čárkovitě kopinaté až úzce trojúhelníkovité, 3–6 mm dl., obvykle kratší než 1/2 délky vnitřních, zvl. na bázi a při okrajích kratičce běloplstnaté, s chlupy jemnými, přitisklými, nanejvýš 0,5 mm dl., bez žláznatých chlupů, s tmavou stř. částí a světlejšími okraji, vnitřní podlouhle úzce kopinaté, s tmavě zelenou stř. částí a výrazně světlejšími okraji, řídce bělo- až šedoplstnaté, na vnitřní straně lysé; lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Květy žluté, okrajové 12–18 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou 1,5–2,0 mm šir., na vrcholu 5zubou; čnělka a blizna žluté. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 5,0–6,5 mm dl., tmavě kaštanově hnědé, 15–20žebřé, velmi jemně drsné, v hor. části zúžené, bez zobánku; chmýr sněhobílý, ca 7–8 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. VI–VIII. Hkf.

$2n = 8$ (ČR: 20b. Hustop. pah.)

Ekologie a cenologie: Výslunné stepní a křovinaté stráně, suché výhřevné meze, dřívě zřejmě i opuštěné vinice. Na sušších, hlubších, živinami a minerálně bohatých, obvykle hlinitopísčitých půdách alkalické nebo neutrální reakce. Těžiště výskytu ve společenstvech svazu *Festucion valesiacae* a v otevřených společenstvech svazu *Prunion spinosae*.

Rozšíření v ČR: Vzácně v Panonském termofytiku na j. Moravě v území podél osy Vyškov – Šitbořice – Dolní Bojanovice; jednou nalezena i u Brna. Celkem asi na 8 lokalitách v kolinním stupni, v nadmořských výškách ca 230–380 m. Dnes na poslední lokalitě, kde je malý zbytek populace vlivem nevhodného managementu a nefunkční územní ochrany na pokraji vyhubení. Výskyt na Moravě leží na z. hranici celkového areálu druhu. § Δ – Mapy: HOLUB in Červená kniha 1999:114 (mapa neúplná).

V následujícím přehledu je u jednotlivých lokalit uveden poslední známý rok ověření výskytu, případně rok zveřejnění nálezu.

T: 16. Znoj.-brn. pah. (Brno-Obřany, 1952), 20a. Bučov. pah. (Větrníky u Dražovic, 1924), 20b. Hustop. pah. (lokalita Malé strany mezi Komořany a Dražovicemi, jediná existující populace, s malým počtem jedinců, naposledy ověřena r. 1998; Otnice, 1924; Visengrunty u Bošovic, 1924; Šitbořice, 80. léta 19. stol., lit.; Nikolčice, 1888; Starý Poddvorov, 1894).

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření v j. části evropského Ruska, dále jižněji (po hiátu) mezi Krymem a Kavkazem, za Uralem v s. Kazachstánu a těsně přilehlé části z. Sibiře; západně od tohoto centra areálu již jen vzácně a ostrůvkovitě, s areály na j. Moravě, v Panonské nížině, na rumunsko-moldavsko-ukrajinském pomezí a na z. pobřeží Černého moře. – Mapy: BABCOCK 1947:418 (nepřesná); MEUSEL et al. 1992:548.

5. Sect. *Intybellioides* FROELICH

Vytrvalé byliny s oddenky. Lodyhy středně tlusté až tenké, květenství chudě větvená. Listy pouze v přízemní růžici, středně velké, řapíkaté. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý, lůžko úboru lysé. Čnělky a blizny ± žluté. Nažky bez zobánku, chmýr dvouřadý, ohebný, nerozpadavý.

7. *Crepis praemorsa* (L.) F. L. WALTHER – škar-da ukousnutá Tab. 91/1

Crepis praemorsa (LINNAEUS) F. L. WALTHER Fl. Gies-sen 584, 1802. – Syn.: *Hieracium praemorsum* L. Sp. Pl. 801, 1753. – *Intybus praemorsus* (L.) FRIES Novit. Fl. Suec., ed. 2, 245, 1828. – *Intybellia praemorsa* (L.) MONNIER Ess. Monogr. Hieracium 79, 1829. – *Soyeria praemorsa* (L.) MUTEL Fl. Franç. 2:223, 1835.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1571. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 795. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 914. – Extra fines: Estonian Pl., no 181. – Fl. Rom. Exs., no 852. – Herb. Fl. Ross., no 823. – REICHENBACH Fl. Germ. Exs., no 1439. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1149. – SCHULTZ Bip. Cichoriaceothesca, no 50.

Vytrvalé, obvykle 15–70 cm vys. byliny s krátkým vystoupavým ukousnutým oddenkem. Lodyha neolistěná, přímá, oble rýhovaná, při bázi hustěji, v hor. části řídce pýřitá. Listy v přízemní růžici, obvejčité až úzce podlouhle obkopinaté, 5–16(–20) cm dl. a až 5 cm šir., celokrajné nebo oddáleně nevýrazně zubaté, na vrcholu tupé, vnitřní listy růžice často špičaté, na bázi klínovitě zúžené, světle zelené, oboustranně zvl. při bázi dosti hustě pýřité. Úbory četné, drobné, v plném rozkvětu až 1,5 cm v průměru, v ± husté, vejcovitě válcovité latě, dol. větve laty někdy oddálené, všechny vyrůstající v úžlabí drobných čárkovitých listenů, stopky úborů tenké, pýřité; zákrov válcovitý až válcovitě zvonkovitý, k bázi se zužující, úzký, 9–11 mm dl., při bázi 3–6 mm šir., zákrovní listy rozlišené, vnější ± přitisklé, podlouhle vejčité až čárkovitě kopinaté, 3–4 mm dl., černozelelé, s nezřetelným uzoučkým světlým okrajem, hustě až roztr. bělavě pýřité, nežláznaté, vnitřní nežláznaté, obvykle zvl. na stř. žilce pýřité tužšími chlupy, na vnitřní straně lysé; lůžko úboru lysé. Květy světle žluté, okrajové 9–12 mm dl., přesahující zákrov, s ligulou ca 1,5 mm šir., na vrcholu 5zubou, často s načervenalými zoubky, na rubu bez červených proužků, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna sytě žluté až šedavě bledě žlutozelené. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 4–5 mm dl., mělce 20žebřé, hladké, šedohnědé, bez zobánku; chmýr sněhobílý, ca 5 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. V–VII. Hkf.

2n = 8 (ČR: 20b. Hustop. pah.)

Variabilita: U nás jen subsp. *praemorsa*. Ostatní poddruhy, někdy spojované v samostatný druh *C. froelichiana* DC. (např. GUTERMANN et al. Österr. Bot. Z. 122:260–261, 1974), se vyskytují v j. Evropě: subsp. *corymbosa* (GAUDIN) P. D. SELL (syn. *C. froelichiana* DC.) s volnou, chocholičnatou latou a nažkami 4,0–5,5 mm dl., se vyskytuje v j. Alpách, a subsp. *dinarica* (BECK) P. D. SELL, s podobně uspořádaným květenstvím avšak s korunou květů růžovou nebo bílou, s výskytem v jv. Alpách a horách Chorvatska, Bosny a Hercegoviny.

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy (zvl. šipákové a teplomilné doubravy a habřiny), sušší, druhově bohaté lemy listnatých lesů, přirozené lesostepní loučky, slatinné louky. Na

Tab. 91: 1 *Crepis praemorsa*. – 2 *C. nicaeensis*, horní část lodyhy s latou, 2a – dolní část lodyhy s listy a kořenem, 2b – vnitřní zákrovní listen, 2c – nažka.

vysýchavých, minerálně bohatých hlubších půdách, obvykle na vápnatých aj. bazických podkladech. Konkurenčně slabý druh, vyžadující pravidelné kosení nebo extenzivní pastvu. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Bromion erecti*, *Geranion sanguinei*, *Quercion pubescenti-petraeae*, řidčeji *Aceri tatarici-Quercion* ZÓLYOMI 1957, *Carpinion* a *Caricion davallianae*.

Rozšíření v ČR: Převážně v termofytiku a v teplejších územích mezofytika, zvl. v územích s bazickými horninami, jinde druh vzácný nebo většinou zcela chybí, pro oreofytikum nepotvrzen. Od planárního do submontánního stupně (max.: Javorníky, Vranča u Nového Hrozenkova, Stolečný vrch, chata Portáš, 870 m). V minulosti dosti hojný zvl. v Českém (především Labském) středohoří, Českém krasu, Východním Polabí a na j. Moravě. Druh v průběhu 20. stol. silně ustoupil a naprostá většina jeho lokalit dnes již neexistuje. Výčet lokalit a příležitostně uváděná hojnost v přehledu fytochorionů vyjadřuje celkové historické rozšíření, které se však podstatně liší od současného stavu. Δ – Mapy: ŠMARD A 1963:map. 75 (Morava); SLAVÍK in Květena ČR 7:41, 2004.

T: 3. Podkruš. pán. (Přítok u Proboštova), 4. Loun.-lab. střed. (zvl. ve fyt. p. b., jinde vz.), 5. Terež. kotl. (Libochovice – Budyně nad Ohří), 6. Džbán, 7a. Liboch. tab. (Přestavky), 7b. Podřip. tab. (Roudnice nad Labem; Rovná pod Řípem), 7c. Slán. tab. (Kladno-Hnidousy), 8. Čes. kras (často), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz. (Liblice; Čechelice; Mladá Boleslav, lesík Choboty; Řepín – Vysoká Libeň), 13a. Rožď. tab., 14a. Bydž. pán. (Rašín u Hořic; Sadová u Hořic), 15. Vých. Pol. (často), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18a. Dyj.-svr. úv. (Židlochovice), 18b. Dolnomor. úv. (Bzenec; Mistřín; Vikoš), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. (hojně roztr.), 21. Haná (často). – M: 29. Doup. vrchy (zaniklá obec Tunkov u Vojkovic), 32. Křivokl. (Zbečno, mezi hájovkami Zakopaně a Klíčava; Sýkořice; Nižbor), 37a. Hor. Poot. (Milčice u Sušice), 37b. Suš.-horaž. váp. (Horažďovice; Rabí), 37f. Strak. váp. (Strakonice), 37i. Chvalš. Předšum. (Jáma u Lhenic, osada Borovka; Záhoří u Chrobol), 37l. Českokr. Předšum., 41. Stř. Povlt. (Zbraslav; Štěchovice), 44. Mileš. střed. (často), 45a. Loveč. střed., 46b. Kaň. Labe (Hřensko), 51. Polom. hory (Tupadly), 52. Rač.-bez. tab. (Jestřebí; Bezděz, Velký Bezděz; Klokočka a Malý Rečkov u Bakova nad Jizerou; Ptýřov), 56b. Jil. Podkrk. (Vrchlabí), 60. Orl. opuky (Ještětice u Solnice; Záměl, stráň Borek), 62. Litomyš. pán. (Nové Hradky u Vysokého Mýta), 66. Hornosáz. pah. (Chotěboř; Sopoty; Sobíňov), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras (Ochoz u Brna, Lysá hora; Brno-Líšeň, údolí Říčky u chatové osady Hornek), 71. Draž. vrch. (ve fyt. p. a. a b. jen vz.), 72. Zábř.-unič. úv. (Třeština, lit.), 74b. Opav. pah. (Krnov, lit.; Opava, lit.), 75. Jes. podh. (Moravský Beroun, lit.; Město Libavá, zaniklá osada Sřelná, lit.), 76a. Mor. brána vl., 76b. Tršic. pah.

(Přestavky), 77a. Ždán. les (Kobeřice, Těšanka; Dambořice, les Vysoký), 77c. Chřiby (Vřesovice, lit.; Koryčany; Cetechovice, chata Vlčák; Kvasice, hájovna Lávký), 78. B. Karp. les. (často), 79. Zlín. vrchy, 80a. Vset. kotl., 81. Host. vrchy, 82. Javorn. (Huslenky, vrch Hrachovec, lit.; Vranča u Nového Hrozenkova, Stolečný vrch, chata Portáš; Nedašova Lhota, vrch Kyjanice), 84a. Besk. podh. (Staříč, vrch Kamenná, lit.).

T. Haenke uvádí škardu ukousnutou z Krkonoš od osady Lučiny (Bobí louky), jižně pod vrcholem hory Slatinná stráň jižně od Pece pod Sněžkou, z nadmořské výšky ca 1090–1140 m (cf. JENÍK Zpr. Čs. Bot. Společ. 20:203, 1985). Tento údaj nebyl po r. 1786 nikdy potvrzen.

Celkové rozšíření: Střední a v. Evropa a přilehlá část j. Sibíře. V Evropě od v. Francie, přes Alpy a stř. Evropu souvisle ve ± stejných zeměpisných šířkách dále na východ, na sever po j. Norsko a j. Švédsko, na jih po Srbsko a s. Bulharsko. V Asii stepní zónou na východ až po Burjatsko. Některé údaje ze stř. Skandinávie jsou pochybné. Recentně zavlečena do Velké Británie. – Mapy: BABCOCK 1947:548; HULTEN NE 1986:967; JÄGER in HEGI, ed. 2, VI/4:1159, 1987; MEUSEL et al. 1992:548.

6. Sect. *Mesophylion* BABCOCK

Jednoleté nebo dvouleté byliny s větvenitým hlavním kořenem. Lodyhy tenké, květenství zpravidla bohatě větvená. Přízemní a dol. lodyžní listy zpravidla malé, řapíkaté. Úbory středně bohaté, zákrov dvouřadý; lůžko úboru na okrajích jamek brvité. Čnělky a blizny ± hnědozelené, za sucha ± černé. Nažky bez zobánku, chmýr jednořadý, ohebný, nerozpadavý.

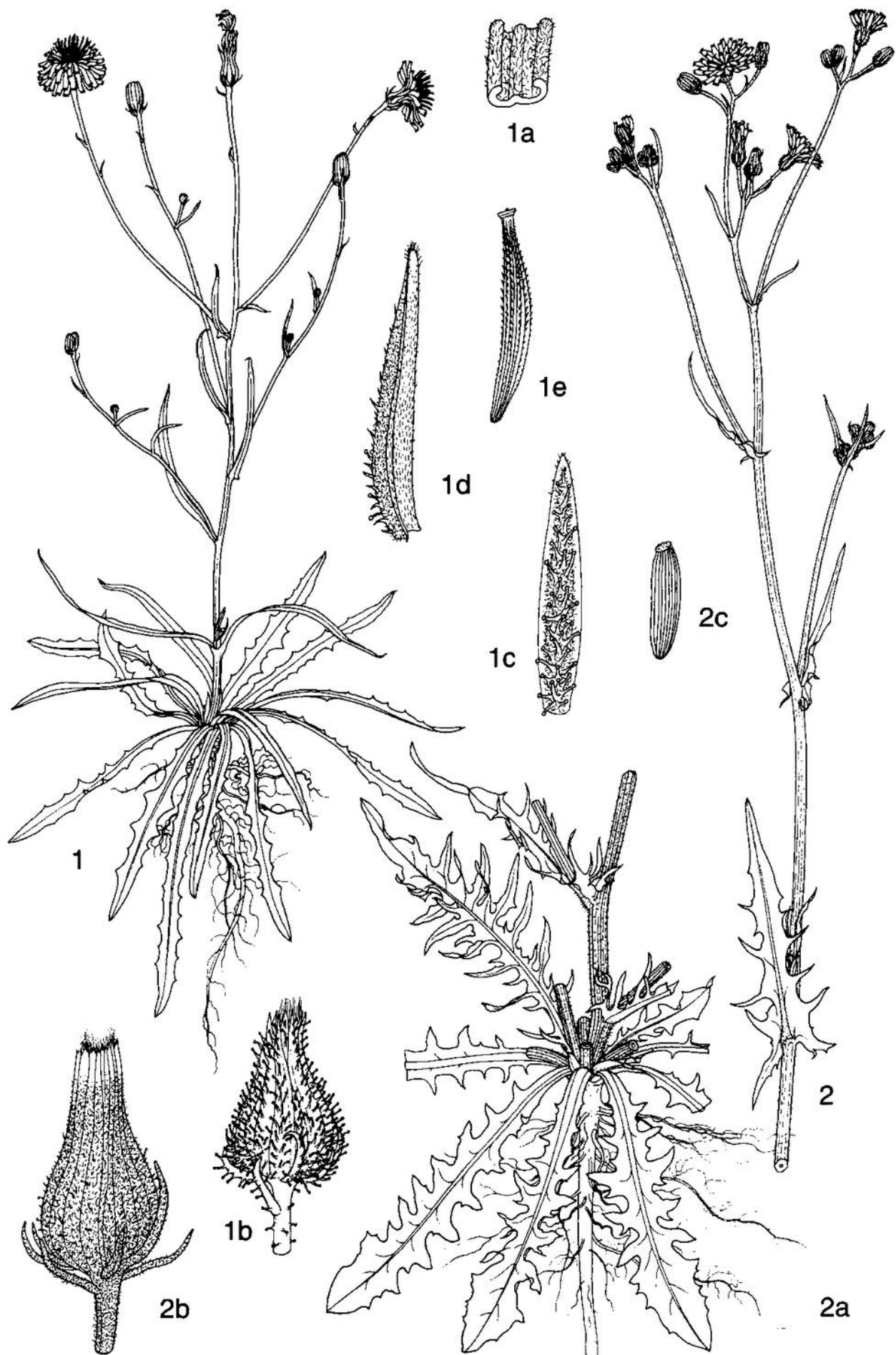
8. *Crepis tectorum* L. – škarda střešní Tab. 92/1

Crepis tectorum LINNAEUS Sp. Pl. 807, 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 987. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 922, 922b (ut *C. tectorum* β *integriifolia* TAUSCH). – Extra fines: BRAUN-BLANQUET Fl. Raet. Exs., no 597. – Exs. Torun., no 272. – Herb. Fl. Ross., no 622.

Jednoleté nebo dvouleté šedozelené, (7–) 10–55(–100) cm vys. byliny se světlým větvenitým hlavním kořenem. Lodyha přímá nebo obloukem vystoupavá, výrazně rýhovaná, jemně pavučinatě chlupatá, při bázi někdy i roztr. žláznatá, často červenofialově naběhlá. Přízemní listy v obrysu ± obkopinaté, krátce úzce řapíkaté nebo k bázi znenáhla zúžené, obvykle 4–8 cm dl. a ca 1,2–2,5 cm šir., ± tupě špičaté, drobně zubaté nebo až kracovitě nebo lyrovitě peřenosečné s kolmými úzce trojúhelníkovitými až čárkovitými úkrojky, stř. lodyžní listy obvykle úzce kopinaté až čárkovité, mírně rozšířenou až kratičce střelovitou bázi přisedlé, v dol. 1/3 často oddáleně

Tab. 92: 1 *Crepis tectorum*, 1a – detail horního listu s podvinutými okraji, 1b – zákrov, 1c – vnější strana vnitřního zákrovního listu, 1d – vnitřní zákrovní list z boku, 1e – nažka. – 2 *C. capillaris*, 2a – báze lodyhy s různými přízemními listy a kořenem, 2b – zákrov, 2c – nažka.

peřenoklané až peřenosečné s nitkovitými až čárkovitými úkrojky, hor. lodyžní listy úzce čárkovité, celokrajné, střední i horní na okraji podvinuté, na vrcholu špičaté. Úbory v plném rozkvětu 1,5–2,0 cm v průměru, sytě žluté, uspořádané v hor. 1/3–1/2 rostliny (někdy již od báze) do rozvolněné, řídce až bohatě větvené chocholičnaté laty, stopky úborů tenké, pavučinatě chlupaté a obvykle roztr. žláznaté; zákrov válcovitě zvonkovitý, nejčastěji 8–11 mm dl. a 4–7 mm šir., ± šedozelený, zákrovní listeny výrazně rozlišené, vnější nečetné v počtu 7–11, volně přitisklé až nestejně přímo odstálé, ± čárkovitě kopinaté, ca 2–5 mm dl., zděli 1/2 vnitřních, bělavě plstnatě pavučinatě, často s roztr. černavými žláznatými štětinkami na stř. žilce, vnitřní úzce světle lemované, řídce plstnaté, na stř. žilce s řídkými černavými žláznatými štětinkami, na vnitřní straně přitiskle chlupaté rovnými chlupy; lůžko úboru na okrajích jamek brvité. Květy sytě žluté, okrajové 11–13 mm dl., krátce přesahující zákrov, s ligulou ca 1,5 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna hnědozelené až zelenavě šedé, za sucha ± černé. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 3,0–3,7 mm dl., tmavě kaštanově hnědé až tmavě červenohnědé, 10žebří, drsné, na vrcholu zúžené do světlejší, ca 0,1–0,3 mm dl., zobánkovité části, chmýr sněhobílý, ca 3–4 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. V–IX. Tf.

$2n = 8$ (extra fines)

Variabilita: Velmi variabilní druh, který se rozpadá v několik taxonů charakteristických vlastním areálem, zde hodnocených na úrovni poddruhu. Různí autoři se liší v počtu rozlišených taxonů i v jejich taxonomickém hodnocení: pojetí kolísají od 3 subspecií (např. SELL in TUTIN et al. Fl. Eur. 4:353, 1976; LID Norsk, Svensk, Finsk Fl. 527, 1987; ANDERSSON 1990) po 5 druhů (ČEREPANOV in CVELEV Fl. Evrop. Části SSSR 8:134, 1989; SENNIKOV 1999; CVELEV Opred. Sosud. Rast. Sev.-zap. Části Rossii 654, 2000). Pojetí ruských autorů se však zdá být taxonomicky nadhodnocené. Rozsah členění listové čepele, který je v jejich pracích používán jako jeden z klíčových znaků pro odlišování druhů, je kódován jedním nebo několika málo geny: peřenosečné listy s čárkovitými úkrojky jsou projevem dominance nad mělce peřenolaločnými listy (ANDERSSON 1993, 1995). Jednoduchá dědičnost změn ve tvaru listové čepele byla příznivá pro rychlé evoluční změny, avšak jednotlivé morfotypy nezískaly během relativně krátkého vývoje od posledního zalednění silné reprodukční bariéry a fertilita kříženců je vysoká (ANDERSSON 1991, 1993).

Na našem území se vyskytuje pouze subsp. *tectorum*, která se vyznačuje lodyhou (7–)10–55(–100) cm dl., přizemními listy nečetnými, stř. a hor. lodyžními listy obvykle úzce kopinatými až úzce čárkovitými, celokrajnými nebo v dol. 1/3 až peřenosečnými, obvykle vyšším počtem úborů, zákrovu 7–11 mm dl., s listeny plstnatými, s řídce vtroušenými až četnými žláznatými štětinkami, a okrajovými paprskujícími květy 12–15 mm dl.

V literatuře bylo navrženo množství jmen pro taxony na infraspecifické úrovni, založených především na odchylkách v celkovém habitu rostlin, délce lodyhy, členění listové čepele a velikosti úborů. Nejčastěji rozlišované jsou var. *segetalis* ROTH (dolní lodyžní listy šir. obkopynaté, drobně zubaté, stř. listy úzce kopinaté, téměř celokrajné, horní čárkovité, kratičce střelovitou bází přisedlé) a var. *gracilis* WALLR. (všechny lodyžní listy čárkovité, celokrajné, na bázi klínovité nebo jen kratičce střelovité). K rostlinám z území ČR se dále vztahují jména var. *pectinata* ČELAK., var. *integrifolia* TAUSCH ex OTT, nom. inval., var. *discoidea* OPZ, nom. inval., f. *gracilis* R. DVORÁK, nom. illeg. Všechny tyto odchylky spadají do normálního rozsahu proměnlivosti a nemají taxonomický význam.

Ekologie a cenologie: Vesměs na narušených až antropogenních stanovištích: volné písčiny, váté písky, pískovny, písčité říční náplavy, koruny chátrajících zdí, paty zdí budov, pole, úhory, lesní paseky, skládky, násypy dopravních komunikací, zřídka i zahrady, rozvolněné xerothermní trávníky a řídké bory na písku. V minulosti častěji jako plevel, po změně tradičního způsobu zemědělského hospodaření (aplikace herbicidů, neponechávání polí ladem) z polí ustoupil, podobně jako z vesnic s úbytkem „starosídelních“ stanovišť. V současnosti roste převážně na rudérálních plochách (zvl. železniční nádraží) a volných písčinách. Na půdách různého zrnitosti složení od hlinitopísčitých po kamenité, mělkých, často kypřených, sušších nebo vysychavých, obvykle kyselých, živinami i humusem chudých nebo na jiných neúživných a dobře propustných substrátech. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Bromo-Hordeion murini* (diagnostický druh), *Eragrostion*, *Convolvulo-Agropyrion*, *Plantagini-Festucion ovinae*, *Polygonion avicularis*, *Dicrano-Pinion* a třídy *Secalietea*.

Rozšíření v ČR: Ponejvíce v Panonském termofytiku, méně často v Českém termofytiku a teplejších územích mezofytika, s nepravidelnou frekvencí výskytu, zřídka a obvykle pouze přechodně zavlékána do vyšších poloh, v oreofytiku pouze výjimečně. V Čechách druh řídce roztroušený až vzácný, jen místy v oblastech s vyšší frekvencí písčitých stanovišť (např. ve Středním a Východním Polabí) dříve hojnější, ale i tam dnes často ve velkých územích neznámý. Na Moravě relativně hojnější, řídce roztroušený druh, jen lokálně na příhodných stanovištích (např. písčiny mezi Bzencem a Rohatcem, železniční nádraží Brno a Břeclav) hojný. V planárním až submontánním stupni (max.: Lužické hory, Jedlová, zřícenina hradu Tolštejn, ca 650 m; Podhůří Šumavy, Nýrsko, 600 m).

Množství literárních údajů je chybných. Zvláště to platí pro někdy uváděné generalizované

výskyty formou „hojná“ nebo „obecná“ v lokálních floristických pracích, jak poznamenává již Skalický (SKALICKÝ et al. Preslia 33:171, 1961). Nejčastěji je zaměňována s *C. capillaris* a drobnějšími rostlinami druhu *C. biennis*.

T: 1. Doup. pah., 3. Podkruš. pán. (Modlany-Věštany u Teplic; Chomutov), 4a. Loun. střed. (Hrádek u Rané, svah vrchu Raná), 5b. Roudn. písky (Hrobce), 6. Džbán (Kladno, lit.), 7b. Podřip. tab. (Roudnice nad Labem; úpatí Řípu; Mělník-Mlázice), 7c. Slán. tab., 8. Čes. kras (Praha-Hlubočepy; Praha-Chuchle; Praha-Radotín), 9. Dol. Povlt. (Odolena Voda; Praha-Šárka; Praha-Cibulka; Praha-Smíchov), 10a. Jenšt. tab. (Praha-Žabčice; Zápy u Brandýsa nad Labem), 10b. Praž. kotl. (Praha-Holešovice), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz. (Čistá; Dalešice u Bakova nad Jizerou; Mladá Boleslav; Řepín, lit.), 13a. Rožď. tab. (Jabkenice; Kunderatice), 14a. Bydž. pán. (Jičín; Kbelnice u Jičína; Hněvčevy – Benátky), 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. (často), 17b. Pavl. kop. (Klentnice; Mikulov), 18. Jihomor. úv. (dosti hojně), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. (často), 21. Haná (roztr.). – M: 22. Halštr. vrch (Hranice, lit.), 24a. Čech. pán. (Františkovy Lázně), 24b. Sokol. pán. (Ostrov u Karlových Varů), 26. Čes. les (Labuť u Starého Sedliště, lit.; Přimda), 28d. Touž. vrch. (Mnichov), 28f. Svojs. pah. (Stříbro), 31a. Plz. pah. vl., 32. Křivokl. (Zbečno, lit.; Nižbor, lit.), 33. Branž. hv. (Lučice u Chudenic), 34. Plán. hřeb. (Hamerský Dvůr u Hojsovy Stráže, lit.), 36. Horaž. pah., 37d. Čkyň. váp. (Předence, lit.; Čkyně, lit.), 37e. Volyň. Předšum. (Katovice), 37f. Strak. váp. (Řepice, lit.), 37h. Prach. Předšum. (Prachovice, lit.), 37i. Českokr. Předšum. (Český Krumlov, lit.), 37p. Novohr. podh. (Plav, lit.), 38. Bud. pán. (Štěkeň; Humňany u Ražic; Netolice; České Budějovice), 39. Třeboň. pán. (zřídka), 41. Stř. Povlt. (zřídka), 48. Luž. kotl., 50. Luž. hory (Jedlová, zřícenina hradu Tolštejn, lit.), 51. Polom. hory (Tupadly, lit.), 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem, lit.), 53a. Českolip. kotl. (Česká Lípa; Česká Lípa-Dubice; Mimoň), 55e. Mark. pah. (Češov, doubrava Češovské valy), 56b. Jil. Podkrk. (Hostinné; Vidochoh, vrch Kozinec), 56c. Trut. Podkrk. (Karlova u Chotěvic; Chotěvice), 58b. Polic. kotl. (Náchod-Běloves), 60. Orl. opuky (Val u Dobrušky; Olešnice u Častolovic; Kostelec nad Orlicí), 61c. Chvojen. ploš. (Hradec Králové-Nový Hradec Králové; Albrechtice nad Orlicí, lit.), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl; Benátky u Litomyšle; Sloupnice; Borová u Sloupnice), 63c. Stř. Poorl. (Ústí nad Orlicí), 63e. Poličsko (Polička), 63f. Českořeb. úv. (Parník u České Třebové), 63j. Lanšk. kotl. (Mladějov, lit.), 64a. Průh. ploš. (Újezd u Průhonice), 64c. Černokost. perm (Poříčany, lit.), 65. Kutnoh. pah., 66. Hornosáz. pah. (vz.), 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras (Sloup; Vilémovice, propast Macocha, lit.), 71a. Bouz. pah. (Řimice), 71c. Drah. podh., 72. Zábř.-unič. úv., 73b. Hanuš. vrch. (Písařov, lit.; Jedlí; Vitošov u Zábřeha; Václavov u Oskavy; Police; Klopina), 74b. Opav. pah. (Opava), 75. Jes. podh. (Bruntál, lit.; Sternberk, lit.), 76. Mor. brána, 77b. Liten. vrchy (Zdislavice, lit.), 77c. Chřiby (Kvasice; Halenkovice; Kudlovice; Bohuslavice), 80a. Vset. kotl. (Vsetín, lit.), 81. Host. vrchy (Rajnochovice, lit.; Polomsko u Rajnochovic, lit.), 83. Ostr. pán. (Ostrava-Svinov; Ostrava-Třebovice), 84a. Besk. podh. (Místek; Třinec; Český Těšín). – O: 86. Slavk. les („Císařský Les“, bez přesné lokality, lit.), 93. Krk. (Rýchory, „v pásmu pod lesem“, lit.), 94. Tepl.-ad. sk. (Adršpach, skalní město).

Přesná lokalizace a zařazení do fytochorionu nejsou možné v případě Tauschova sběru označeného „zdi u Prahy“.

Celkové rozšíření: Centrum rozšíření ve stř., s. a v. Evropě a stř. a v. Asii. V Evropě se vzácně vyskytuje ještě na Iberském poloostrově, ve Francii, Belgii, Nizozemsku, s. Itálii a Srbsku. V Asii kromě hlavního rozšíření ve stepní zóně Sibíře a stř. Asie ještě ojediněle zavlečena do sídlišť v s. a v. části Sibíře až po Dálný východ (Sachalin, Kamčatka). Zavlečena také do Severní Ameriky a Austrálie. – Mapy: BABCOCK 1947:561; HULTÉN FA 1968:954; HULTÉN CP 1971:275, HULTÉN NE 1986:968; MEUSEL et al. 1992:548.

7. Sect. *Barkhausia* (MOENCH) GAUDIN

Jednoleté byliny s větvenitým hlavním kořenem. Lodyhy středně tlusté, květenství volně větvená. Přizemní a dol. lodyžní listy malé až středně velké, řapíkaté. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý nebo víceřadý, lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Čnělky a blizny ± žluté. Alespoň vnitřní nažky zúžené ve zřetelný zobánek, chmýr dvouřadý, ohebný, nerozpadavý.

9. *Crepis foetida* L. – škarda smrdutá

Crepis foetida LINNAEUS Sp. Pl. 807, 1753. – Syn.: *Barkhausia foetida* (L.) F. W. SCHMIDT Samml. Phys.-Oekon. Aufsätze 1:283, 1795.

Jednoleté, nepříjemně páchnoucí, žlutavě mléčící, ca 15–55 cm vys. byliny se světle hnědým větvenitým hlavním kořenem. Lodyha ± přímá, rýhovaná, při bázi často červenofialově nabělá, řídce přitiskle pavučinatě vlnatá a hustě až řídce pokrytá světlými ± odstálými štětinovitými, na bázi rozšířenými chlupy. Přizemní listy řapíkaté, proměnlivého tvaru, s čepelí v obrysu ± šir. obklopenou, peřenosečnou nebo peřenodílnou, s úkrojky kolmo odstálými, šir. čárkovitými až trojúhelníkovitými, vykrajovaně zubaté, někdy ostře laločnatě zubatými; lodyžní listy poloobjímavou, kratičce ouškatou bázi přisedlé, v obrysu úzce vejčité až šir. čárkovité, kracovitě peřenosečné až peřenoklané, zřídka celistvé a jen oddáleně zubaté, špičaté, všechny listy srstnatě chlupaté, 2–16 cm dl., 0,5–5,0 cm šir. Úbory v plném rozkvětu ca 1,2–3,0 cm v průměru, zpravidla četné, uspořádané do rozvolněné laty, hlavní větve často mírně zalamovaně zprohýbaná, postranní větve šikmo až kolmo odstálé a vystoupavé, nej-dolejší větve často již v dol. části rostliny, stopky úborů tlusté, hustě chlupaté, vz. i řídce žláznaté, před rozkvětem často nicí, později přímé; zákrov šir. zvonkovitý až úzce válcovitě zvonkovitý, 8–14 mm dl., 5–11 mm šir., zákrovní listy rozlišené, vnější kopinaté až čárkovité, ± přitisklé, při bázi mírně kýlnaté, 2–10 mm dl., řídce kratičce pavučinatě chlupaté a na kýlu dl. chlupaté tužšími

nežláznatými chlupy, vnitřní řídce tence šedoplstnaté a pokryté hustými tužšími odstálými chlupy nebo jemnými žláznatými chlupy, na vnitřní straně krátce přitiskle hedvábité chlupaté; lůžko úboru na okrajích jamek hustě krátce brvitě. Květy zářivě citronově žluté, okrajové 9–16 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou až 2 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu ± červeně proužkovanou, korunní trubka řídce chlupatá; prašnicková trubička i čnělka s bliznou žluté, zřídka čnělka a blizna až zelené. Nažky zobánkaté, tělo nažky úzce válcovitě elipsoidní, okrajové nažky nečetné, kratší, tlustší, i s kratičkým zobánkem 6–9 mm dl., ca 12žebře, středové 10–16 mm dl. (včetně zobánku), ca 20žebře, světle hnědé, jemně drsné, tělo nažky velmi pozvolna zúžené v zobánek až 12 mm dl.; chmýr sněhobílý, paprsky 4–8 mm dl., ohebné, nerozpadavé. VI–IX. Tf, Hkf.

Variabilita: Druh se rozpadá ve tři subspecie, z nichž dvě zasahují i na území ČR. Třetí poddruh, subsp. *commutata* (SPRENGEL) BABCOCK, který se liší přítomností dlouhých, bledých šupin na lůžku úboru a paprsky chmýru pouze 3–4 mm dl., se vyskytuje pouze v j. části Balkánského poloostrova, na ostrovech v Egejském moři a odtud přes Anatólii do s. Sýrie a z. Íránu.

Celkové rozšíření: Evropské Středozemí, odtud zasahuje na sever po j. Anglii, stf. Německo a Polsko, na východ přes Ukrajinu, Krym a Turecko až ke Kaspickému moři. – Mapy: BABCOCK 1947:676.

1a Nejdelší vnější zákrovní listeny zděli 1/4–1/2 vnitřních; chlupy na vnitřních zákrovních listenech převážně měkké, kadeřavé, s hojně přimíšenými žláznatými chlupy, štětinovitě chlupy chybějí; zákrov za květu úzce válcovitě zvonkovitý, 1,5–1,8× delší než široký

. (a) subsp. *foetida*

b Nejdelší vnější zákrovní listeny zděli 1/2–3/4 vnitřních; chlupy na vnitřních zákrovních listenech převážně štětinovitě, u báze ztlustlé, s přimíšenými chlupy jemnými, měkkými, zřídka ještě i s ojedinělými vtroušenými žláznatými chlupy; zákrov za květu šir. zvonkovitý, 1,0–1,5× delší než široký

. (b) subsp. *rhoeadifolia*

(a) subsp. *foetida* – škarda smrdutá pravá

Tab. 93/2

Crepis foetida subsp. *foetida*. – Syn.: *Barkhausia graveolens* LINK Enum. Hort. Berol. Alt. 2:290, 1822. – *Crepis glandulosa* GUSS. Pl. Rar. 329, 1826, nom. illeg., non BAST. in DESV. 1814. – *Barkhausia glandulosa* C. PRESL Fl. Sicul.

1:XXXI, 1826. – *Crepis foetida* var. *vulgaris* BISCHOFF Beitr. Fl. Deutschl. 252, 1851, nom. inval. – *C. foetida* var. *glandulosa* (C. PRESL) BISCHOFF Beitr. Fl. Deutschl. 252, 1851. – *C. foetida* subsp. *genuina* ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 2:190, 1871, nom. inval. – *C. foetida* subsp. *glandulosa* (C. PRESL) ARCANGELI Comp. Fl. Ital. 432, 1882. – *C. foetida* subsp. *eufetida* BEGER in HEGI Ill. Fl. Mitteleur. 6/2:1174, 1929, nom. inval. – *C. foetida* subsp. *vulgaris* BABCOCK J. Bot. 76:205, 1938, nom. inval.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3414. – Fl. Exs. Bavar., no 1052. – Ross Herb. Sicul., no 158.

Úbory v plném rozkvětu ca 1,2–2,5 cm v průměru, zákrov za květu úzce válcovitě zvonkovitý, 8–11 mm dl., 5–7 mm šir., 1,5–1,8× delší než široký, vnější zákrovní listeny čárkovitě až čárkovitě kopinaté, 2–6 mm dl., 0,3–0,8 mm šir., nejdelší z nich zděli 1/4–1/2 vnitřních, chlupy na vnitřních zákrovních listenech převážně měkké, kadeřavé, s hojně přimíšenými žláznatými chlupy, štětinovitě chlupy chybějí; paprsky chmýru 4–6 mm dl. Tf.

2n = 10 (extra fines)

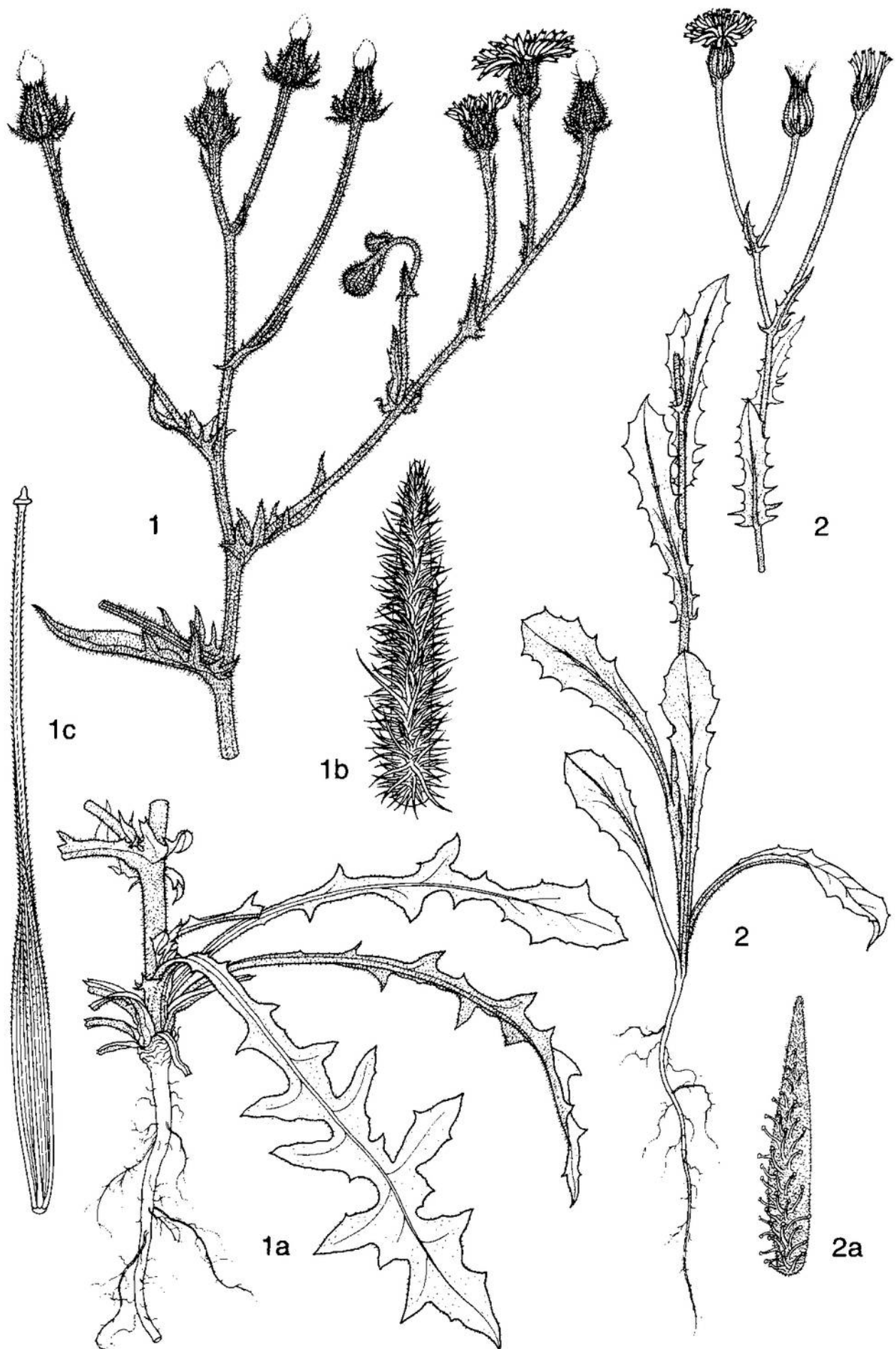
Ekologie a cenologie: Pastvou obnažené vápencové kopce, vápencové lomy a jejich okolí, kamenité vápencové droliny a lemy lesíků. Na sušších, mělkých, kamenitých půdách bazické reakce. Cenologické vazby vyhynulého poddruhu je možno odhadnout podle údajů na etiketách herbářových sběrů: těžiště ve společenstvech svazu *Dauco-Melilotion*, řidčeji v narušených společenstvech svazu *Festucion valesiacae*.

Rozšíření v ČR: Potvrzena pouze ze stf. a jz. Čech, z území s vápencovým podkladem. V Českém krasu nacházena v minulosti pouze ojediněle, nyní již 100 let neověřena. V oblasti Sušicko-horažďovických vápenců opakovaně nalézána až do poloviny 20. stol.; při revizi jihočeských lokalit v r. 2001 nebyla škarda smrdutá pravá nalezena. Na přelomu 70. a 80. let 19. stol. uváděna jako velmi hojná u Strakonice. V současnosti se jedná o nezvěstný a patrně vyhynulý taxon české flóry. △ – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 7:40, 2004.

T: 8. Čes. kras (Srbsko – Karlštejn, 1903; Praha-Braník, 1836–1849). – M: 37b. Suš.-horaž. váp. (doklady z let 1877–1951: Sušice; Dobruška; Čepice u Rabí; Rabí; Zichovice; Velké Hydčice; Horažďovice), 37f. Strak. váp. (Strakonice – Domanice, 1879–1882).

Celkové rozšíření: Západní a j. Evropa, od Portugalska a Španělska přes Francii a j. Anglii po stf. a j. Německo, malými arealami v jz. a stf. Čechách a v sz. Polsku, směrem na jih kromě hiátu v Alpách po Korsiku a stf. Sicílii, dále na východ Středozemím po jz. pobřeží Černého moře a s absencí ve větší části Anatólie po Sýrii, Libanonu a Íránu. – Mapy: BABCOCK 1947:676; MEUSEL et al. 1992:549.

Tab. 93: 1 *Crepis foetida* subsp. *rhoeadifolia*, 1a – báze lodyhy s přizemními listy a kofenem, 1b – vnitřní zákrovní listen, 1c – nažka ze středu úboru. – 2 *C. foetida* subsp. *foetida*, 2a – vnitřní zákrovní listen.

(b) subsp. *rheodifolia* (BIEB.) ČELAK. – škarda
smrdutá mákolistá Tab. 93/1

Crepis foetida subsp. *rheodifolia* (BIEBERSTEIN) ČELAKOVSKÝ Prodr. Fl. Böhm. 2:190, 1871. – Syn.: *Crepis rheodifolia* BIEB. Fl. Taur. Cauc. 2:259, 1808. – *Barkhausia rheodifolia* (BIEB.) BIEB. Fl. Taur. Cauc. 3:538, 1819. – *C. foetida* var. *hispidula* BISCHOFF Beitr. Fl. Deutschl. 252, 1851.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1572. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 980. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 923 (ut *Barkhausia foetida*). – Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3415. – Fl. Exs. Distr. Baco., no 333. – Fl. Rom. Exs., no 853. – Gerb. Fl. SSSR, no 4697. – SCHULTZ Herb. Norm., no 1151. – SINTENIS Iter Orient., no 6201.

Úbory v plném rozkvětu ca 1,5–3,0 cm v průměru, zákrov za květu šir. zvonkovitý, 8–14 mm dl., 6–11 mm šir., 1,0–1,5× delší než široký, vnější zákrovní listeny kopinaté, 4–10 mm dl., 0,6–1,7 mm šir., nejdelší z nich zděli 1/2–3/4 vnitřních, chlupy na vnitřních zákrovních listenech převážně štětinovité, u báze ztlustlé, s přimíšenými chlupy jemnými, měkkými, zřídka ještě i s ojedinělými vtroušenými žláznatými chlupy; paprsky chmýru 5–8 mm dl. Tf, Hkf.

2n = 10 (ČR: 16. Znoj.-brn. pah.)

Variabilita: Proměnlivý poddruh, zvl. v celkovém habitu rostlin a tvaru a členění listové čepele. Na našem území byly rozlišeny dva extrémní morfotypy: var. *pinnatifida* ČELAK. [syn.: f. *pinnatifida* (ČELAK.) BEGER], s listy pravidelně kracovitě peřenosečnými, s úkrojky širokými a se širokými interlobii, a var. *dissecta* ČELAK. [syn.: f. *dissecta* (ČELAK.) BEGER], která má listy nepravidelně peřenodílné, úzké úkrojky a nesterpně široká, místy velmi úzká interlobia. Existují však plynulé přechody a velká část této proměnlivosti padá na vrub fenotypové plasticity (odpověď na trofické a vlhkostní poměry stanoviště).

Ekologie a cenologie: Železniční nádraží, násypy železničních tratí, podél cest, opukové, vápencové, čedičové i pískovcové lomy, pískovny, haldy, úhory, vinice, kamenité a skalnaté svahy, světlé borové lesy. Na hlinitopísčitých až šterkovitých, málo úživných až minerálně bohatých, často dusíkem obohacených, slabě kyselých až bazických, sušších až vysychavých půdách nebo jiných propustných antropogenních substrátech, na světlých stanovištích. Často vytváří velmi početné populace, zvl. na nádražích a podél železničních tratí. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Dauco-Melilotion* (diagnostický druh, s optimem v asociaci *Dauco-Crepidetum rheodifoliae* HEJNÝ et GRÜLL in HEJNÝ et al. 1979) a *Sisymbrium officinalis*.

Rozšíření v ČR: Převážně v nejteplejších oblastech termofytika Čech a Moravy, nejčastěji v Českém krasu, v území mezi Prahou a Litoměřicemi, a na j. Moravě mezi Brnem a Břeclaví. Do

mezofytika většinou jen zřídka zavlekaná, více lokalit pouze v kontaktních územích s termofytikem na j. Moravě na jv. podhůří Českomoravské vrchoviny. Od planárního po suprakolinní stupeň (max.: Jihlava, ca 500 m). – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 7:41, 2004.

T: téměř ve všech fyt. o., jen vz. ve fyt. o. 2. Stř. Poohří (Žiželice u Žatce, lit.; Přívlaky u Žiželic, lit.), 3. Podkruš. pán. (Hostomice nad Bílinou; Duchcov), 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán (Kladno, důl Engerth; Libušín, lit.), 13. Rožď. pah. (Vlkava), 14. Cidl. pán. (Hořice v Podkrkonoší), 15. Vých. Pol. (Chvaletice; Pardubice), 19. B. Karp. step. (Bánov; Velká nad Veličkou – Suchov), [údaje chybí z fyt. o. 1. Doup. pah.]. – M: 31a. Plz. pah. vl. (Rokycany), 32. Křivokl. (Nová Huť u Nížboru, lit.), 41. Stř. Povlt. (Štěchovice; Vrané nad Vltavou; Mníšek pod Brdy – Čisovice), 48a. Žitav. kotl. (Jířkov, lit.), 52. Ral.-bez. tab. (Jestřebí; Bělá pod Bezdězem), 53a. Českolip. kotl. (Pertoltice pod Ralskem, lit.), 53c. Českokodub. pah. (Třtí u Sychrova; Klášter Hradiště nad Jizerou), 55a. Malosk. (Malá Skála u Železného Brodu), 55c. Roven. pah. (Volavec u Radostné pod Kozákovem), 63a. Žamb. (Žamberk, lit.), 64a. Průh. ploš. (Průhonice), 65. Kutnoh. pah. (Kouřim, lit.), 67. Českomor. vrch. (Jihlava, lit.; Hostákov u Vladislavi), 68. Mor. podh. Vysoč. (nejméně 10 lokalit), 71c. Drah. podh. (Slušín; Luleč; Habrovany, lit.), 75. Jes. podh. (Šternberk, lit.), 76a. Mor. brána vl. (Fulnek-Jerlochovice, lit.), 77c. Chřiby (Kvasice, lit.; Bohuslavice).

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření v jv. Evropě a jz. Asii; od Panonské nížiny a Balkánského poloostrova na východ přes s. pobřeží Černého moře a Anatólii až po pobřeží Kaspického moře. Přechodné synantropní výskyty i mimo tento souvislý areál, trvalá arela v Čechách. – Mapy: BABCOCK 1947:676; MEUSEL et al. 1992:549.

8. Sect. *Alethocrepis* BISCHOFF

Jednoleté nebo dvouleté byliny s větvenitým hlavním kořenem. Lodyhy středně tlusté až tenké, květenství zpravidla bohatě větvená. Přízemní a dol. lodyžní listy malé až středně velké, řapíkaté. Úbory středně bohaté až chudokvěté, zákrov dvouřadý; lůžko úboru na okrajích jamek brvité. Čnělky a blizny šedohnědé nebo ± žluté. Nažky bez zobánku, chmýr dvouřadý, ohebný, nerozpadavý.

10. *Crepis nicaeensis* BALBIS – škarda niceská Tab. 91/2

Crepis nicaeensis BALBIS in PERSOON Syn. Pl. 2:376, 1807.

Exsikáty: Extra fines: BALDACCII Iter Alban. VI (1898), no 134. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3411/I, II. – Fl. Gall. Germ. Exs., no 689.

Jednoleté nebo dvouleté živě zelené, ca 30–90 cm vys. byliny se světlým, větvenitým hlavním kořenem. Lodyha přímá, 2–6 mm v průměru, výrazně rýhovaná, řídce až roztr. chlupatá odstálými nebo ohnutými štětinovitými chlupy, žláznaté

chlupy chybějí, na bázi často červenofialově naběhlá. Přízemní listy krátce úzce řapíkaté nebo přisedlé, k bázi znenáhla zúžené, v obrysu ± obkopinaté, obvykle 5–20 cm dl., 1,5–3,5 cm šir., ± špičaté, většinou kracovitě až lyrovitě peřenosečné s kolmými až nazpět šikmo odstálými úzce trojúhelníkovitými až čárkovitými úkrojky, stř. a hor. lodyžní listy obvykle úzce kopinaté až čárkovité, střelovitou bázi přisedlé, většinou alespoň v dol. 1/2 oddáleně peřenosečné s nitovitými až čárkovitými úkrojky, nebo celistvé, oddáleně zubaté; listy oboustranně roztr. až hustě chlupaté krátkými jemnými nežláznatými chlupy, na rubu na žilkách až srstnaté. Úbory v plném rozkvetu 2,0–2,5 cm v průměru, světle žluté až zlatožluté, uspořádané v hor. 1/5–1/2 rostliny do řídké chocholičnaté laty, stopky úborů ca 1 mm tlusté, listeny úzce čárkovité; zákrov válcovitý až válcovitě zvonkovitý, ca 7–9 mm dl. a 3–5 mm šir., světle zelený, zákrovní listeny výrazně rozlišené, vnější nečetné (7–9), volně přitisklé, ca 3–5 mm dl., ± čárkovitě kopinaté, pavučinatě chlupaté, vnitřní úzce světle lemované, vně hustě pavučinatě chlupaté a na tmavším stř. proužku s četnými černavými žláznatými štětinami, na vnitřní straně lysé; lůžko úboru na okrajích jamek roztr. brvitě. Květy světle žluté až zlatožluté, okrajové 10–12 mm dl., výrazně přesahující zákrov, s ligulou 1,0–1,5 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna šedohnědé. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 2,5–3,8 mm dl., žlutohnědé, 10žebře, hladké, bez zobánku; chmýr sněhobílý, 4–5 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. V–VI. Tf, Hkf.

2n = 8 (extra fines)

Ekologie a rozšíření v ČR: Sušší ruderalní stanoviště, ruderalizované trávníky, úhory. Do střední Evropy bývá škarda niceská pouze sporadicky přechodně zavlekaná a její výskyty bývají jen krátkodobé. V 19. stol. několikrát zavlečena i na nečetné lokality ve stř. Čechách a ojediněle i na v. Moravu, patrně alespoň zčásti s travním a obilným osivem. Výskyt na Moravě leží na lokální v. hranici adventivního rozšíření druhu. Nelze zcela vyloučit, že je pro velkou podobnost s *C. biennis* přehlížena a některé její příležitostné výskyty nejsou zaznamenány.

T: 2a. Žatec. Poohří (Louny-Lužehrad, 1884), 9. Dol. Povlt. (Praha, Chotkovy [Rudolfovy] sady u Královského letohrádku [Belvederu], 1883, lit.), 11a. Všet. Pol. (Kostelec nad Labem, 1885, lit.). – M: 80a. Vset. kotl. (Vsetín-Ohýřov, 1880–1883).

Vzhledem k častým nesprávným determinacím byly z literárních údajů akceptovány pouze údaje Velenovského a Čelakovského, kteří skutečnou škardu niceskou znali z autopsie.

Poznámka: Často bývají jako *C. nicaeensis* chybně určovány extrémní formy nebo poškozené exempláře jiných jednoletých nebo dvouletých druhů škard. Nejčastěji jsou tímto jménem označovány rostliny druhu *C. biennis*, a to buď extrémní morfotypy s chlupatými listy (Třeboň, 1888, WEIDMANN, PR, publikováno: ČELAKOVSKÝ S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. math.-natur., 1889:521, 1889; Klentnice pod Pavlovskými kopci, 1974, GRÜLL, BRNU), nebo obrážející prýty jedinců s ukousnutou nebo useknutou lodyhou (Šternberk, 1948, DOMIN, PR; Bavorý, 1974, A. PYSEK, PR). Dále bývají takto určovány statné exempláře druhu *C. capillaris* (Bělá pod Bezdězem, 1863, HIPPELLI, PR; Chlumec nad Cidlinou, 1943, M. DEYL, PR; dvůr Svárava u Labských Chřčic, 1944, M. DEYL, PR), vzácně i *C. tectorum* (Hnanice u Znojma, 1950, ŠVESTKA, BRNU).

Celkové rozšíření: Původní ve stř. části evropského Středozeemí, od sv. Španělska přes nejsevernější Itálii po Albánii, odkud se rozšířila na většinou synantropní stanoviště do sz., stř. a s. Evropy, na západ po Anglii, na sever po stř. Švédsko a j. Finsko, na východ po Polsko, ČR, Maďarsko a j. Rumunsko. Ve větší části sekundárního areálu jsou výskyty pouze přechodné. Ojediněle zavlečena také do Severní Ameriky. – Mapy: BABCOCK 1947:764 (pouze předpokládaný původní areál); HULTÉN NE 1986:966; MEUSEL et al. 1992:549.

11. *Crepis capillaris* (L.) WALLR. – škarda vlás-kovitá Tab. 92/2

Crepis capillaris (LINNAEUS) WALLROTH Linnaea 14:657, 1840. – Syn.: *Lapsana capillaris* L. Sp. Pl. 812, 1753. – *Crepis virens* L. Sp. Pl., ed. 2, 1134, 1763, nom. illeg. – *C. agrestis* W. et K. ex WILLD. Sp. Pl. 3/3:1602, 1803. – *C. pinnatifida* WILLD. Sp. Pl. 3/3:1604, 1803. – *C. polymorpha* WALLR. Sched. Crit. 426, 1822, nom. illeg., non POURRET 1788. – *C. bauhiniiana* TAUSCH Flora, Regensburg, 12/1, Ergänzungsbil.:33, 1829. – *C. virens* subsp. *agrestis* (WILLD.) CORB. Nouv. Fl. Normandie 365, 1894.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 576. – Pl. Čechoslov. Exs., no 124. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 920, 921 (ut *C. virens* β *minima* TAUSCH). – Extra fines: Fl. Neerl. Exs., no 569. – Fl. Siles. Exs., no 723. – Gerb. Fl. SSSR, no 4696. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 294. – HELDREICH Herb. Graec. Norm., no 1353.

Jednoleté nebo dvouleté živě zelené, ca 10–80 cm vys. byliny s tenkým, světlým, větvenovitým hlavním kořenem. Lodyha jedna nebo více, přímá nebo obloukem vystoupavá, výrazně rýhovaná, jemně krátce pýřitá nebo žláznatá, někdy olýsalá, někdy červenofialově naběhlá. Přízemní listy krátce úzce řapíkaté nebo k bázi znenáhla zúžené, v obrysu podlouhlé až ± obkopinaté, obvykle 4–14 cm dl., 1–4 cm šir., ± tupě špičaté, nejčastěji oddáleně zubaté až peřenosečné s kolmými úzce trojúhelníkovitými až čárkovitými úkrojky, stř. a hor. lodyžní listy obvykle úzce kopinaté až čárkovité, střelovitou bázi přisedlé, většinou alespoň v dol. 1/3 často nápadně peřenosečné s nitovitými až čárkovitými úkrojky, na okraji ± ploché, nepodvinuté, na vrcholu špičaté. Úbory v plném rozkvetu 1,0–1,3 cm v průměru, světle žluté, uspořádané do

chudě až bohatě větvené chocholičnaté laty, dol. větve laty téměř na bázi nebo až v hor. 1/3–1/2 rostliny, stopky úborů olýsalé nebo řídce a drobně pýřité a obvykle roztr. žláznaté, listeny v květenství úzce čárkovité; zákrov před rozkvětem válcovitý, po odkvětu často až vejcovitě baňkovitý, 5–8 mm dl., 5–7(–9) mm šir., živě zelený, zákrovní listeny výrazně rozlišené, vnější nečetné (5–8), přitisklé, ca 2–3 mm dl., ± čárkovitě kopinaté, bělavě plstnatě pavučinaté, s černavými žláznatými štětiniemi na stř. žilce, vnitřní úzce světle lemované, řídce plstnaté, na stř. žilce s řídkými až četnými černavými žláznatými štětiniemi, na vnitřní straně lysé; lůžko úboru lysé. Květy světle žluté, okrajové 7–10 mm dl., krátce přesahující zákrov, s ligulou ca 1,5 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu často červeně proužkovanou, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna okrově až oranžově žluté. Nažky úzce válcovitě elipsoidní, 1,4–2,5 mm dl., světle až okrově hnědé, ca 10žebřé, ± hladké, bez zobánku; chmýr sněhobílý, ca 3–4 mm dl., s paprsky ohebnými, nerozpadavými. VI–IX. Tř.

2n = 6 (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý druh. Rostliny s četnými lodyhami a se zákrovy 5–7 mm v průměru jsou označovány jako var. *capillaris*. Vyskytují se častěji v z., stř. a j. Evropě. V s. části areálu se zdají být naopak hojnější rostliny s vyvinutou jednou lodyhou a zákrovy 7–9 mm v průměru, označované jako var. *agrestis* (WILLD.) KOCH. Oba morfotypy mají stejný počet chromozomů a jejich taxonomickému zhodnocení je potřeba věnovat další studium.

Ekologie a cenologie: Okraje cest, meze, trávníky a paty zídek v intravilánech, suché pastviny a louky, okraje polí, podél železnic, opuštěné lomy. Na sušších až vysychavých, minerálně a živinami chudých, často mělkých a slabě humózních, někdy hlubších půdách obvykle neutrální až slabě kyselé reakce. Ve slabě narušených společenstvech svazu *Arrhenatherion*, řidčeji ve společenstvech svazů *Cynosurion*, *Sisymbrium officinalis*, popř. *Dauco-Melilotion*.

Rozšíření v ČR: Téměř na celém území ČR, avšak s velmi nerovnoměrnou frekvencí výskytu. Roztroušeně až dosti hojně se vyskytuje v z. Čechách, zvl. na Chebsku, a odtud přes Český les a Tachovskou brázu po Plzeňsko, dále na jihovýchod již s postupně klesající frekvencí výskytu do podhůří Šumavy, častější ještě v Jihočeských pánvích. Ve středních Čechách zejména na Křivoklátsku a ve Středním a Dolním Povltaví. Na severu Čech proniká od Šluknovského výběžku roztroušeně přes severočeské mezofytikum po Podkrkonoší a postupně vyznívá směrem na východ a do Českého termofytika, zvl. ve v. polovině Polabí. Ve zbývajících částech Čech (zvl. na jihovýchodě

a východě) roztroušená až poměrně vzácná, s opět poněkud přibývajícím četností lokalit směrem na Českomoravskou vrchovinu, a to až na její moravskou část a těsně přilehlá území. Jinde na Moravě povětšinou jen řídce roztroušená. Do hor proniká jen výjimečně, zvl. podél cest a silnic. Od planárního do submontánního stupně, vzácně až po stupeň montánní (max.: Jablonec nad Nisou, Černá Studnice, 845 m; Krkonoše, horní část Sklenářovického údolí, 750–900 m).

T: 1. Doup. pah., 2. Stř. Poohří, 3. Podkrus. pán., 5b. Roudn. písky (Roudnice nad Labem-Bezděkov), 6. Džbán (Solopysky, lit.; Kounov u Mutěovic), 7. Středočes. tab. (vz.), 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt. (více údajů), 10b. Praž. kotl. (vz.), 11b. Poděb. Pol. (více údajů), 12. Dol. Pojiz. (více údajů), 13a. Rožď. tab. (Loučeň, lit.; Všejan, lit.), 14a. Bydž. pán., 15. Vých. Pol. (více lokalit; chybějí údaje z fyt. p. a. Jarom. Pol.), 16. Znoj.-brn. pah. (vz.), 17b. Pavl. kop. (Pavlov–Klentnice), 18. Jihomor. úv., 20. Jihomor. pah., 21. Haná. – M: 23. Smrč., 24. Hor. Poohří (hojně), 25a. Krušn. podh. vl. (více údajů), 26. Čes. les (často), 27. Tachov. bráz. (často), 28. Tep. vrchy (roztr.), 29. Doup. vrchy (Stráž nad Ohří, údolí Peklo; Stráž nad Ohří-Hrachová), 31a. Plz. pah. vl. (často), 32. Křivokl. (často), 33. Branž. hv. (Chudenice), 34. Plán. hřeb. (více údajů), 35. Podbrd. (zřídka), 36. Horaž. pah. (více údajů), 37. Šum.-novohr. podh. (roztr. až zřídka; údaje chybějí z fyt. p.: a., c., g., j., k., o. a. q.), 38. Bud. pán. (často), 39. Třeboň. pán. (často), 40a. Pís.-hlub. hřeb. (více údajů), 41. Stř. Povlt. (roztr. až místy dosti hojně), 42. Votic. pah. (zřídka), 45. Verneř. střed. (zřídka), 46. Lab. písk. (více údajů), 47. Šluk. pah. (více údajů), 48. Luž. kotl. (často), 49. Frýdl. pah. (zřídka), 50. Luž. hory (zřídka), 51. Polom. hory (roztr.), 52. Ral.-bez. tab. (roztr.), 53. Podješ. (více údajů z fyt. p. a. a. b., údaje chybějí z c. Českodub. pah.), 55. Čes. ráj (vz.: Klokočí u Turnova; Dneboh; Kacanovy u Turnova; Prachov, vrch Přivýšina), 56. Podkrk. (zřídka ve fyt. p.: b., c. a. e.), 58. Sud. mezih. (vz. ve fyt. p.: c., e. a. h.), 59. Orl. podh. (vz.), 60. Orl. opuky (Kostelec nad Orlicí; Častolovice); 61b. Týnišť. úv. (Bělečko; Týniště nad Orlicí), 62. Litomyš. pán. (Džbánov; Sloupnice; Litomyšl), 63. Českomor. mezih. (velmi vz.: Bystřec; Desná; Polička, lit.; Lanškroun; Petruvka; Rumberk – Roubanina), 64. Říčan. ploš. (zřídka až vz.), 65. Kutnoh. pah. (Církvice, lit.; Zdeslavice u Malešova, lit.), 66. Hornosáz. pah. (roztr.), 67. Českomor. vrch. (roztr.), 68. Mor. podh. Vysoč. (více údajů), 69. Želez. hory (roztr.), 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch. (zřídka), 72. Zábř.-unič. úv. (Zábřeh; Moravičany), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (roztr.), 74. Slez. pah. (zřídka), 75. Jes. podh. (Šternberk; Domašov nad Bystřicí; Hlubočky), 76. Mor. brána (zřídka), 77c. Chřiby (Cetechovice, chata Vlčák; Velehrad, lit.; Bělov, lit.; Bunč. lit.), 78. B. Karp. les. (Sidonie; Lopeník), 79. Zlín. vrchy (vz.), 80a. Vset. kotl. (zřídka), 81. Host. vrchy (zřídka), 82. Javorn. (Francova Lhota u Valašských Klobouk; Halenkov; Velké Karlovice), 83. Ostr. pán. (Louky nad Olší), 84a. Besk. podh. (více údajů). – O: 88g. Hornovlt. kotl. (Volary; Želnavá), 90. Jihl. vrchy (Praskolesy u Mrákotína, lit.), 91. Žďár. vrchy (Račín, lit.), 92a. Jiz. hory les. (zřídka), 92c. Čer. Studnice (Černá Studnice, lit.), 93a. Krk. les. (Svoboda nad Úpou), 93c. Rých. (Dolní Maršov; Sklenářovické údolí u Svobody nad Úpou, lit.), 94. Tepl.-ad. sk. (u Svidnické věže, lit.), 95a. Čes. hřeb. (Deštné v Orlických horách, lit.; České Petrovice, lit.), 99a. Radh. Besk. (Morávka), 99b. Slez. Besk. (mezi osadami Za kámen a Díly u Nýdku, lit.).

Celkové rozšíření: Původní v z., stř. a j. Evropě, do ostatních částí dnešního areálu zavlečená; od Portugalska a Velké Británie na východ po Polsko, Maďarsko a Balkánský poloostrov, s ojedinělými lokalitami až v evropské části Ruska a v Rumunsku a na jihu také na Apeninském poloostrově. V 19. stol. zavlečena do Skandinávie, dnes zasahuje po j. Norsko, stř. Švédsko a j. Finsko. Adventivní výskyty také na ostrovech v Atlantickém oceánu (Azory, Kanárské ostrovy), v Severní a Jižní Americe, j. Austrálii a na Novém Zélandu. – Mapy: BABCOCK 1947:764; HULTÉN FA 1968:955; HULTÉN NE 1986:965; MEUSEL et al. 1992:549.

Význam: Pro nízký počet chromozomů je škarda vláskovitá oblíbeným objektem cytologických studií.

9. Sect. *Lepidoseris* (REICHENB.) BENTHAM

Jednoleté, dvouleté nebo vytrvalé byliny s větvenitým hlavním kořenem. Lodyhy poměrně tlusté, květenství bohatě větvená. Přizemní a dol. lodyžní listy středně velké, řapíkaté. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý; lůžko úboru na okrajích jamek brvité. Čnělky a blizny tmavě zelené, za sucha ± černé. Nažky zúžené ve zřetelný zobánek, chmýr 1–2řadý, ohebný, nerozpadavý.

12. *Crepis vesicaria* L. – škarda mnohotvará

Crepis vesicaria LINNAEUS Sp. Pl. 805, 1753.

Celkové rozšíření: Západní a j. Evropa, na východ po Krétu a j. a s. Anatolii; Madeira: sz. a s. Afrika. – Mapy: BABCOCK 1947:796 (bez rozlišení subspecií).

Druh se rozpadá na přibližně 8 poddruhů, které se od sebe vzájemně liší tvarem, velikostí a oděním zákrovních listenů, velikostí a počtem úborů, velikostí a barvou bliznových ramen, tvarem, délkou a barvou nažek, absencí či přítomností, popř. velikostí zobánku, barvou chmýru atd. Kromě morfologických znaků jsou uváděny rovněž rozdíly cytologické a genetické, podepřené geografickou diferenciací jednotlivých poddruhů (BABCOCK 1947). Tři subspecie jsou svým rozšířením omezeny výhradně na území sz. a s. Afriky, jedna je endemitem ostrova Madeira. Zbývající 4 se vyskytují (také) v Evropě: zatímco subsp. *hyemalis* (BIV.) BABCOCK je endemitem Sicílie a subsp. *congenita* BABCOCK v. Španělska, zbývající dva poddruhy dosahují většího rozšíření. Nominální subsp. *vesicaria* se vyskytuje v z. polovině Středozemí od v. Španělska a v. Alžíru na východ po nejzápadnější Turecko a s. Libyi, v Evropě zasahuje do vnitrozemí na sever po Švýcarsko. Do ČR byla ojediněle zavlečena pouze subsp. *taraxacifolia* (THUILL.) THELL. Ta se od subsp. *vesicaria* odlišuje zejména bází hor. lodyžních listů

a listenů, která je rozšířená, avšak nikoliv nafouklá a lodyhu objímající, a nažkami, které jsou ± stejno-tvaré, zobánkaté, nikoliv dimorfní (vnější zploštělé a téměř bez zobánku).

(a) subsp. *taraxacifolia* (THUILL.) THELL. – škarda mnohotvará pampeliškolistá Tab. 94/2

Crepis vesicaria subsp. *taraxacifolia* (THUILLIER) THELLUNG in SCHINZ et R. KELLER Fl. Schweiz, ed. 3, 2:361, 1914. – Syn.: *Crepis taraxacifolia* THUILL. Fl. Env. Paris, ed. 2, 409, 1799. – *C. polymorpha* POURRET Mém. Acad. Roy. Sci. Toulouse, ser. 1, 3:317, 1788. – *C. scabra* WILLD. Sp. Pl. 3/3:1603, 1803. – *Barkhausia taraxacifolia* (THUILL.) DC. in LAM. et DC. Fl. Franç., ed. 3, 4:43, 1805. – *B. haenseleri* BOISS. ex DC. Prodr. 7/1:153, 1838. – *Crepis haenseleri* (BOISS. ex DC.) F. W. SCHULTZ Flora, Regensburg, 23:718, 1840. – *C. taraxacifolia* subsp. *haenseleri* (BOISS. ex DC.) NYMAN Consp. Fl. Eur. 459, 1879. – *C. vesicaria* subsp. *haenseleri* (BOISS. ex DC.) P. D. SELL Bot. J. Linn. Soc., London, 71:254, 1975.

Exsikáty: Extra fines: MANDON Pl. Mader., no 151.

Dvouleté, ca 25–75 cm vys. byliny s přímým větvenitým hlavním kořenem. Lodyha ± přímá, rýhovaná, při bázi často purpurově naběhlá, řídce pavučinatě přitiskle až pokrouceně odstále bělavě chlupatá nebo olýsalá. Listy v obrysu šir. obkopi-naté až obvejčité, přizemní až stř. lodyžní listy obvykle vykrajovaně nebo kracovitě zubaté, často i lyrovitě peřenosečné s ostrými, často řídce ostře zubatými úkrojky, obvykle 6–15 cm dl. a až 5 cm šir., dolní úzce řapíkaté, střední a horní rozšíře-nou, ostře zubatou bází přisedlé, horní ± úzce kopi-naté, menší. Úbory v plném rozkvětu ca 2–3 cm v průměru, sytě žluté, uspořádané v hor. 1/3 rost-liny do středně husté a dosti bohatě větvené cho-choličnaté laty, stopky úborů světle pavučinatě chlupaté a štětinatě žláznaté; zákrov válcovitě zvonkovitý, 9–12 mm dl., při bázi 6–9 mm šir., vnější zákrovní listeny zpočátku přitisklé až vol-ně přitisklé, později odstále, úzce vejčité až kopi-naté, ca 2,5–4,5 mm dl., ± lysé až řídce pavučina-tě chlupaté, stř. část tmavě zelená, šir. blanitě le-mované, vnitřní zákrovní listeny úzce kopinaté, úžeji blanitě lemované, vně řídce plstnaté až pa-vučinatě chlupaté s řídkými až četnými žláznatý-mi, při bázi tmavými štětinovitými chlupy, na vrcholu bledě hnědavými, na vnitřní straně přiti-skle chlupaté; lůžko úboru na okrajích jamek brvi-té. Květy sytě žluté, okrajové 10–16 mm dl., pře-sahující zákrov, s ligulou až 2,2 mm šir., na vrcho-lu 5zubou, na rubu při vrcholu červeně naběhlou a žilkovanou, korunní trubka roztr. pýřitá; čnělka a blizna tmavě zelené, za sucha ± černé. Nažky zobánkaté, i se zobánkem (5–)6–9 mm dl. (zobá-nek 1,5–2,5 mm dl.), fertilní rozšířená část úzce

válcovitě elipsoidní, výrazně 10žebřá, osténkatě drsná; chmýr sněhobílý, ca 5 mm dl., 2× delší než zákrov, s paprsky ohebnými, nerozpadavými. V–VI. Hkf.

2n = 8, 16 (extra fines)

Ekologie a rozšíření v ČR: Suchá až mezofilní ruderalní stanoviště (okraje silnic, násypy železnic). Do střední Evropy pouze zřídka a přechodně zavlekaná. U nás jednou nalezena na konci 19. stol. na stf. Moravě.

M: 76a. Mor. brána vl. (Podhoří u Lipníka nad Bečvou, 1899).

Celkové rozšíření: Západní Evropa, od j. poloviny Velké Británie na jih přes Francii po Portugalsko, Španělsko, Madeiru, Sardinii, Korsiku a s. Itálii. Zavlekaná východním směrem na antropogenní stanoviště, např. do Německa, ČR, z. Rakouska a Řecka. V Africe původní od z. Maroka po sv. Alžírsko. Zavlečena na Kanárské ostrovy, z. a v. pobřeží Severní Ameriky, na Nový Zéland a do Austrálie.

10. Sect. *Nemauchenes* (CASS.) BENTHAM

Jednoleté byliny s větvenovitým hlavním kořenem. Lodyhy středně tlusté, květenství řídce větvená. Přízemní a dol. lodyžní listy středně velké, přisedlé až krátce řapíkaté. Úbory mnohokvěté, zákrov dvouřadý; lůžko úboru na okrajích jamek brvitě. Čnělky a blizny tmavě zelené až ± černé. Nažky zúžené ve zřetelný zobánek, chmýr jednořadý, ohebný, nerozpadavý.

13. *Crepis setosa* HALLER fil. – škarda štětinkatá Tab. 94/1

Crepis setosa HALLER fil. Arch. Bot. 1/2:1, 1797. – Syn.: *Crepis hispida* W. et K. Descr. Icon. Pl. Hung. 1:42, tab. 43, 1800. – *Barkhausia setosa* (HALLER fil.) DC. in LAM. et DC. Fl. Franç., ed. 3, 4:44, 1805. – *B. hispida* (W. et K.) LINK Enum. Hort. Berol. Alt. 2:290, 1822. – *Crepis setosa* subsp. *typica* BABCOCK Univ. Calif. Publ. Bot. 19:403, 1941, nom. inval.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 923b (ut *Barkhausia setosa* β *leiocaula* TAUSCH). – Extra fines: Exs. Duffour, no 519. – Exs. Genav., no 173. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 3416. – Fl. Exs. Distr. Bacov., no 45. – Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 986. – Fl. Rom. Exs., no 854. – SCHULTZ Herb. Norm., no 90, 90bis.

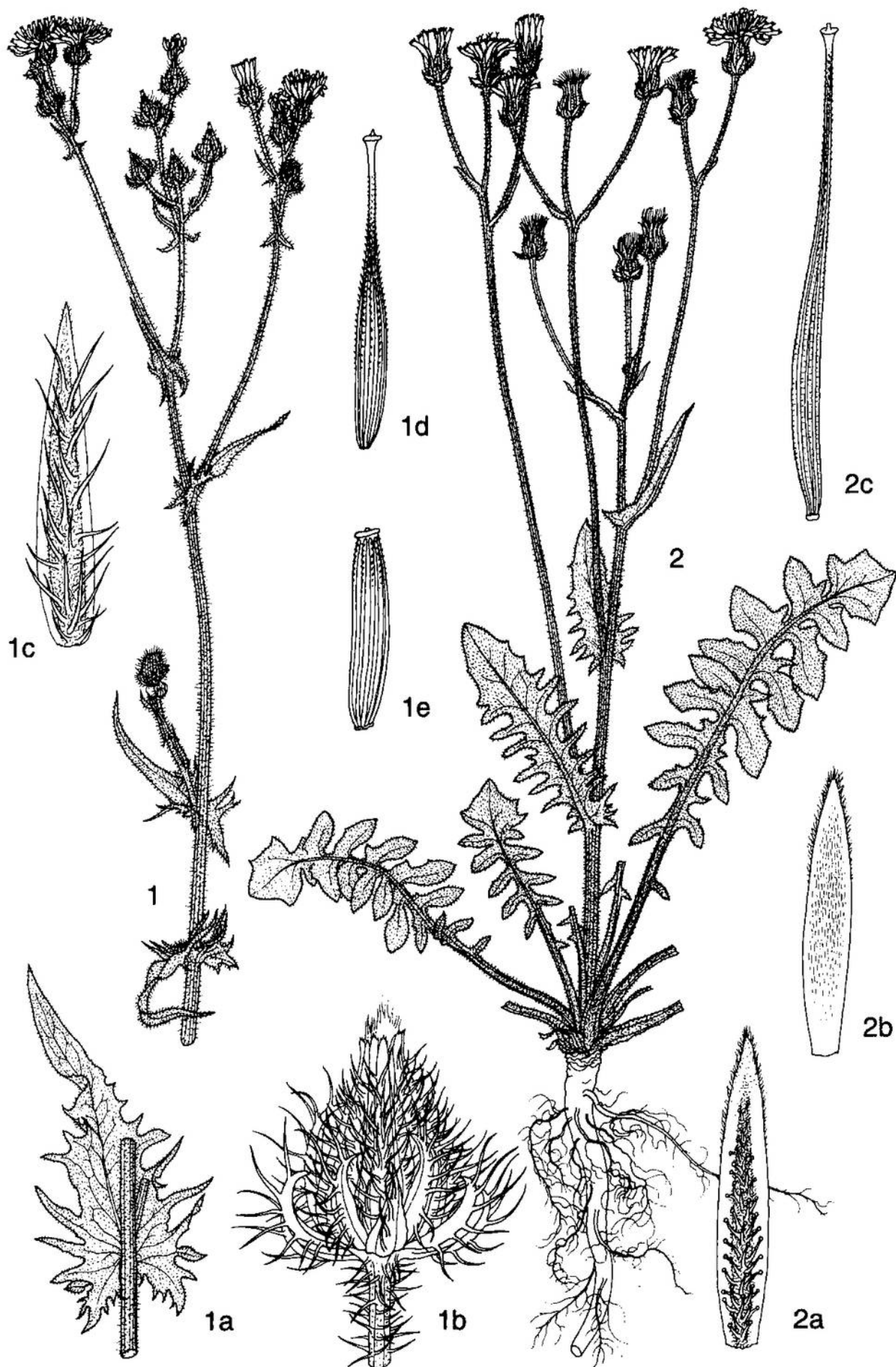
Jednoleté, ca 12–60 cm vys. byliny s přímým, tence větvenovitým hlavním kořenem. Lodyha většinou přímá, 1,5–5,0 mm tlustá, výrazně rýhovaná až hranatá, s řídce roztr. skupinkami kadeřavých bělavých, ± přitisklých chlupů či bez nich, s četnými žlutavými, k bázi se rozšiřujícími, ca

0,7–2,2 mm dl. štětinovitými chlupy, vz. až téměř olýsalá. Listy tvarově proměnlivé, světle zelené, na rubu na žilkách s roztr. bledými štětinovitými chlupy, na okraji oddáleně bledě štětinatě brvitě, přízemní listy v obrysu ± obkopinaté, nejčastěji lyrovitě peřenosečné, dol. listy úzce podlouhle obvejčité až obkopinaté, tupě špičaté, oddáleně drobně zubaté, přisedlé, na bázi pozvolna zúžené, až ± krátce řapíkaté, stf. listy kopinaté až podlouhlé, 3–9 cm dl., ca 1–2 cm šir., při bázi dl. ostře zubaté až lyrovitě peřenosečné, na vrcholu špičaté až dl. zašpičaté, ± celokrajné. Úbory v plném rozkvětu ca 9–15 mm šir., četné, zřídka jen 2–3, uspořádané v hor. 1/4–1/2 rostliny do řídce chocholičnaté laty, větve květenství přímo nebo obloukem odstálé, listeny čárkovité, stfeovitou nebo peřenosečnou bází přisedlé; zákrov válcovitě zvonkovitý, na bázi zaokrouhlený, 8–12 mm dl., 4–9 mm šir., vnější zákrovní listeny čárkovité, odstálé, obvykle do 5 mm dl., zelené, bez blanitého okraje nebo úzce blanitě lemované, při stf. části s nečetnými nápadně dlouhými bledě žlutými štětinovitými chlupy, často i přitiskle nesouvisle bělavě plstnaté až olýsalé, vnitřní zákrovní listeny kopinaté až čárkovitě kopinaté, tupě špičaté, tmavě zelené a šir. světle lemované, s četnými dlouhými bledými štětinovitými chlupy, na ploše obvykle i s roztr. skupinkami přitisklých drobných kadeřavých chlupů; lůžko úboru lysé. Květy citronově žluté, okrajové 8–12 mm dl., o ca 2–5 mm přesahující zákrov, s ligulou 0,7–1,2 mm šir., na vrcholu 5zubou, na rubu bez červených proužků, vz. mírně narůžovělou, korunní trubka roztr. pyřitá; prašníková trubička žlutá, proužkovaná; čnělka a blizna černavě zelené. Nažky 3,5–5,5 mm dl.; fertilní rozšířená část nažek úzce válcovitě elipsoidní, ca 2,5–3,5 mm dl., 10žebřá, nažky v hor. části znenáhla zúžené a kratičce osténkaté (drsné), zobánek tlustý, až 2 mm dl., okrajové nažky často bez zobánku; chmýr sněhobílý, 4–5 mm dl., mírně přesahující zákrov, paprsky tenké, téměř nezatelně drsné, ohebné, nerozpadavé. VI–IX. Tf.

2n = 8 (extra fines)

Variabilita: Morfologicky nápadné jsou drobné, štíhlé rostliny s menším počtem drobnějších úborů a pouze s několika drobnými štětinovitými chlupy na zákrovech. K tomuto morfotypu se vztahuje jméno f. *gracilis* ROHLERNA. Kultivační experimenty potvrdily, že se jedná o pouhou ekomorfózu způsobenou nepříznivými podmínkami prostředí.

Tab. 94: 1 *Crepis setosa*, 1a – střední list, 1b – zákrov, 1c – vnitřní zákrovní listen, 1d – nažka ze středu úboru, 1e – nažka z okraje úboru. – 2 *C. vesicaria* subsp. *taraxacifolia*, 2a – vnější strana vnitřního zákrovního listu, 2b – vnitřní strana vnitřního zákrovního listu, 2c – nažka.

Ekologie a cenologie: Travníky podél komunikací, železniční nádraží, otevřené písčiny, pískovny, travnaté sušší břehy vodních toků, přisávané sušší louky, okraje polí (převážně v kulturách píce – jetel, vojtěška), vinice, navážky zeminy. Na hlinitopísčitéch až štěrkovitých, nejčastěji živinami bohatších, propustných, sušších půdách neutrální až alkalické, popř. slabě kyselé reakce na osluněných stanovištích. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Dauco-Melilotion* (diagnostický druh) a *Veronico politae-Turaxacion*.

Rozšíření v ČR: Centrum rozšíření a jediná oblast trvalejšího výskytu leží v nejteplejší části j. Moravy. Odtud byla dříve škarda štětinkatá zavlečena na sever po Brno a Olomouc, ojedinelé až ke Kunčicím u Hranic, kde však tyto výskyt měly jen krátkodobý charakter. U Olomouce naposledy sbírána ve 30. letech 20. stol. Do Čech byl druh v minulosti přechodně zavlečen na ruderalní stanoviště podél železničních a silničních komunikací, zčásti patrně s travním, obilným a pícninovým osivem, zčásti s dopravou. Na konci 19. stol. zavlečen do povodí Bíliny a Ohře v sz. Čechách, kde byl posléze nalezen asi na 7 lokalitách. V Praze vzácně nacházena od počátků floristických výzkumů až po 20. léta 20. stol. Ostatní nálezy převážně v s. a v. Čechách jsou jen ojedinelé. V planárním až kolinním stupni (max.: Vratislavice nad Nisou u Liberce, ca 390 m). V Čechách dnes nezvěstná; naposledy pozorována ve 3 exemplářích zavlečená v r. 1965 k obilnému skladu u pivovaru ve Vratislavicích nad Nisou. Na Moravě vzácně dosud na Břeclavsku. △

T: 2a. Žatec. Poohří (Žiželice u Žatce; Žatec-Vysočany; Louny-Lužehrad), 3. Podkruš. pán. (Teplice-Šanov; Modlany u Teplic; Krupka-Bohosudov), 4a. Loun. střed. (mezi Zaječicemi a Stránci u Bečova u Mostu), 7b. Podřip. tab. (Vliněves u Mělníka, lit.), 9. Dol. Povlt. (Praha-Bohnice; Praha-Podhoří; Praha-Strahov), 10b. Praž. kotl. (Praha-Zlíchov; Praha-Braník), 15c. Pard. Pol. (Luže, lit.), 16. Znoj.-brn. pah. (Znojmo; Brno, na více místech), 17c. Milov.-valt. pah. (Mikulov, Milovický les; Hlohovec, 2 km sz. od kostela), 18a. Dyj.-svr. úv. (dříve místy roztr., vz. dosud), 18b. Dolnomor. úv. (Staré Město u Uherského Hradiště; Uherské Hradiště-Mařatice; Lanžhot, Soutok; vše lit.), 20b. Hustop. pah. (Otmarov; Telnice; Moutnice; Čejč, vše lit.), 21b. Hornomor. úv. (Olomouc-Černovír; Olomouc-Lazce; Olomouc-město). – M: 48b. Liber. kotl. (Vratislavice nad Nisou u Liberce, 1965), 56e. Červenokost. Podkrk. (Červený Kostelec, u rybníka Špinka, 1960), 76a. Mor. brána vl. (Kunčice u Hranic, 1915).

Přesné zařazení do fytochorionu není možné v případě Tauschova sběru „zahradní louky u Prahy“.

K následujícím literárním údajům o nálezech *C. setosa* v mezofytiku nebyly ve studovaném materiálu nalezeny herbářové doklady: 30b. Rak. kotl. (Rakovník), 32. Křivokl. (Zbečno), 37b. Suš.-horaž. váp. (Hejtná), 39. Třeboň. pán. (Krotějov u Tučap), 41. Stř. Povlt. (Davle; Hradištko u Davle). U sběru *C. setosa* ze Vsetínské kotliny (násep trati v Zašové, 1970, LHOŠKA, PR, ut *C. tectorum*) existuje podezření z chybné manipulace se schedami. V herbáři PR jsou uchovávány další dva herbářové archy s identickou lokalitou, datem i sběratelkou, přičemž na jednom z nich je preparovaná *C. capillaris* a na druhém je směs rostlin druhů *C. capillaris* a *C. biennis*.

Celkové rozšíření: Střední a v. část evropského Středozemí, odtud směrem na západ po Korsiku a Katalánsko, na sever zasahuje do stř. Francie a Německa, na východ přes Ukrajinu po Krym a Kavkaz. Příležitostně zavlekaná i do s. oblasti Evropy (Dánsko, Norsko), Severní a Jižní Ameriky a na Nový Zéland. – Mapy: BABCOCK 1947:867.

Poznámka: Sběr *Crepis alpestris* (JACQ.) TAUSCH [sect. *Soyeria* (MONNIER) BENTHAM] z Růžového dolu u Peci pod Sněžkou (1958 Šourek, PR) pochází ze zahrádky, kde byl druh pěstován ze semen původem z Demänovské doliny na Slovensku.

10. *Sonchus* L. – mléč *)

Sonchus LINNAEUS Sp. Pl. 794, 1753.

Lit.: BOULOS L. (1960): Cytotaxonomic studies in the genus *Sonchus*. 2. The genus *Sonchus*, a general systematic treatment. Bot. Not. 113:400–420. – BOULOS L. (1961): Cytotaxonomic studies in the genera *Sonchus*. 3. On the cytotaxonomy and distribution of *Sonchus arvensis* L. Bot. Not. 114:57–64. – WALTER R. et KUTA E. (1971): Cytological and embryological studies in *Sonchus* L. I. *S. asper* (L.) Hill and *S. oleraceus* L. Acta Biol. Cracov., ser. bot., 14:103–109. – BOULOS L. (1972): Révision systématique du genre *Sonchus* L. s. l. I. Introduction et classification. Bot. Not. 125:287–305. – PONS A. et BOULOS L. (1972): Révision systématique du genre *Sonchus* L. s. l. III. Étude palynologique. Bot. Not. 125:310–319. – ROUX J. et BOULOS L. (1972): Révision systématique du genre *Sonchus* L. s. l. II. Étude caryologique. Bot. Not. 125:306–309. – BOULOS L. (1973): Révision systématique du genre *Sonchus* L. s. l. IV. Sous-genre 1. *Sonchus*. Bot. Not. 126:155–196. – KAUL V., DATHAN A. S. R. et SINGH D. (1975): Embryological studies of the genus *Sonchus*. J. Indian Bot. Soc. 54:238–245. – HIREMATH B. S. et CHENNAVEERAIH M. S. (1985): Cytological studies in *Sonchus oleraceus* Linn. Proc. Indian Acad. Sci., Pl. Sci. 95:373–377. – DANIHELKA J. et al. (1998): O rozšíření některých cévnatých rostlin na nejjižnější Moravě. Zpr. Čes. Bot. Společ. 30, suppl. 1995/1:29–102.

Jednoleté či dvouleté, nebo vytrvalé byliny s kořeny tlustými, často s plazivými oddenky, celé bohatě mléčící. Lodyhy přímé nebo vystoupavé, buď lysé, nebo po celé délce chlupaté. Listy střídavé, řapíkaté nebo přisedlé, na bázi objímavé, celistvé nebo kracovitě laločnaté až kracovitě peřenosečné,

*) Zpracoval B. Křisa

Tab. 88: 1 *Lapsana communis*, 1a – dolní list. – 2 *Crepis sibirica*, 2a – střední list, 2b – nažka. – 3 *C. paludosa*, 3a – báze lodyhy s přizemním listem a kořeny, 3b – střední část lodyhy s listy, 3c – úbor, 3d – vnitřní zákrovní listen, 3e – nažka.

Tab. 97: 1 *Crepis biennis*, 1a – horní část lodyhy s listy, 1b – vnější strana vnitřního zákrovního listenu, 1c – detail části vnitřní strany vnitřního zákrovního listenu, 1d – nažka. – 2 *Hieracium alpinum*, 2a – okraj listu, 2b – lodyha pod úborem, 2c – vrchol liguly. – 3 *H. schustleri*, 3a – lodyha pod úborem. – 4 *H. tubulosum*, 4a – lodyha pod úborem, 4b – tubulózní květ.

